

Research Paper

Explanation of Female Abuse with Emphasis on the Mediating Role of the Attitude towards the Rights and Duties of Spouses by Partial Least Square Model

Hossein Behravan*¹

¹ Professor of Sociology, Department of Sociology and Social Work, Arman Razavi Non-Profit, Non-Governmental Higher Education Institute, Mashhad, Khorasan Razavi, Iran. behravan@um.ac.ir

 [10.22080/ssi.2024.26775.2174](https://doi.org/10.22080/ssi.2024.26775.2174)

Received:
February 19, 2024
Accepted:
July 17, 2024
Available online:
August 31, 2024

Keywords:
female abuse, attitudes, rights and duties of couples, childhood experience of domestic violence, social emergency.

Abstract

Objective: This research aimed to investigate the factors affecting wife abuse, emphasizing the mediating role of spouses' attitudes towards the rights and duties of spouses among husbands and wives in Azarshahr, Tabriz. **Methods:** The research method was a survey, and the statistical population included all husbands and wives in the households and the social emergency center of Azarshahr. The sample size consisted of 50 husbands and wives selected from among the members of the statistical population using stratified, multi-stage, cluster, and systematic random sampling. The data was collected by a researcher-made questionnaire and a standard wife abuse questionnaire. Due to the small sample size limitation, the Partial Least Square structural equation model was used for data analysis. **Results:** The findings showed that the differences in gender, level of education, income, level of wife abuse, attitudes, childhood experience of wife abuse, reasons for wife abuse between the respondents of households, and social emergency were not significant, but the age and number of children were significantly higher in the respondents of social emergency center. The results of the Partial Least Square structural equation showed that wrong attitudes had a direct effect on wife abuse of 29% and childhood experience of wife abuse had a direct effect of 23%. The childhood experience of wife abuse had a direct effect on wife abuse of 22% through the mediation of increasing wrong attitudes. The spouse's education and the couple's income had a 29% and 23% negative effect on wife abuse, respectively. Moreover, spousal income reduced 31% of the direct impact of wrong attitudes on wife abuse. **Conclusion:** Increasing the awareness of couples about their rights and duties will reduce wife abuse, and the socio-economic development of the family can have a deterrent effect on the reduction of this issue.

*Corresponding Author: Hossein Behravan

Address: Department of sociology and Social Work, Arman Razavi Non-Profit, Non-Governmental Higher Education Institute, Mashhad, Khorasan Razavi, Iran.

Email: behravan@um.ac.ir

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

2538-3612 © The Author(s)

Published by University of Mazandaran

Extended Abstract

1. Introduction

In the present research, "wife abuse" is specifically used to distinguish it from other titles that include husband abuse. Violence in the family in any form has adverse effects on the mental, emotional, physical, and social health of family members. Wife abuse is the husband's violence against a woman, which, according to the definition by the World Health Organization, includes "any act that leads to emotional, psychological, and sexual harm or violates the human rights of the woman, or has the possibility of affecting her health which may have a hidden or obvious face" (World Health Organization, 2012). According to the report of this organization, about 30 percent of women worldwide have been victims of physical or sexual violence by their husbands or others during their lifetime. Domestic violence occurs up to 20 percent in industrialized countries and up to 70 percent in non-industrialized countries (World Health Organization, 2014). The mediating role of attitude, which indicates the direct and indirect effects of effective factors on female abuse, has been considered in this research. The main purpose of this study is to investigate the factors affecting women's abuse with an emphasis on the mediating role of the couple's attitude towards the rights and duties of the couple.

2. Methods

The research followed a survey, descriptive, and explanatory methods. The statistical population included all married men and women of Azarshahr households located in East Azerbaijan who had at least one year of cohabitation and also included

all abused women and abusive men who referred to Azarshahr social emergency. The sample size was 20 men and women from normal households and 30 from abused women and abusive men referring to the social emergency of Azarshahr; a total of 50 people was selected by Cochran's formula.

3. Results

The results showed that a total of 30 percent of the respondents "sometimes or always" experienced violence against women in their lives. Wrong attitudes had a positive path coefficient of 0.29 on female abuse. Childhood experience had a positive path coefficient of 0.79 on wrong attitudes and a positive path coefficient of 0.46 on female abuse. Education also had a negative effect of -0.29 on female abuse. Moreover, income had a negative effect of -0.23 on female abuse. Income reduced the impact of wrong attitudes on female abuse by -0.31.

4. Conclusion

According to the results of the study, the researcher suggested the following to reduce the abuse of women:

- 1) Educational programs in mass media and social work measures should be implemented by relevant organizations in order to improve the attitudes of husbands and wives towards their rights and duties.
- 2) In the curriculum, the correct models of raising children in the family and its role in the behavior of women abuse in adulthood should be considered more.
- 3) Low-income and illiterate groups should be prioritized in reform planning.
- 4) More attention should be paid to the fair distribution of wealth and improving the living conditions of families in government policies.

Funding

There is no funding support.

Conflict of interest

Author declared no conflict of interest.

Acknowledgments

Exploratory and data collection was done by Mrs. Fatemeh Soltani, for whom we are grateful. Also, structural PLS model analyzes were done by Dr. Sadeghi Nejad, for which we are grateful for her efforts.

علمی پژوهشی

تبیین زن‌آزاری با تأکید بر نقش میانجی‌گری نگرش به حقوق و تکالیف زوجین در مدل
حداقل مربعات جزئیحسین بهروان *

^۱ استاد گروه جامعه‌شناسی و مددکاری اجتماعی، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی--غیردولتی آرمان رضوی، مشهد، خراسان رضوی،
ایران، behravan@um.ac.ir

[10.22080/ssi.2024.26775.2174](https://doi.org/10.22080/ssi.2024.26775.2174)

چکیده

اهداف: بررسی عوامل مؤثر بر زن‌آزاری با تأکید بر نقش میانجی‌گری نگرش زوجین به حقوق و تکالیف زوجین در بین زنان و شوهران در آذرشهر تبریز بود. روش مطالعه: پیمایشی، توصیفی و تبیینی و جامعه آماری شامل کلیه زنان و شوهران در خانوارها و نیز مرکز اورژانس اجتماعی آذرشهر بود. حجم نمونه شامل ۵۰ نفر زن یا شوهر بود که با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای، چندمرحله‌ای، خوشه‌ای و تصادفی سیستماتیک از میان اعضای جامعه آماری انتخاب شد. روش جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق‌ساخته و نیز پرسش‌نامه استاندارد همسرآزاری بود. با توجه به کم بودن حجم نمونه برای تحلیل داده‌ها از مدل معادلات ساختاری حداقل مربعات جزئی استفاده شد. یافته‌ها: نتایج نشان داد تفاوت جنسیت، میزان تحصیلات، درآمد، میزان زن‌آزاری، نگرش‌ها، تجربه کودکی خشونت خانگی، دلایل زن‌آزاری بین پاسخ‌گویان خانوارها و اورژانس اجتماعی معنادار نبود؛ لیکن سن و تعداد فرزند در پاسخ‌گویان اورژانس به‌طور معنادار بالاتر بود. مدل تبیینی نشان داد نگرش‌های نادرست ۲۹ درصد و تجربه کودکی خشونت خانگی ۲۳ درصد بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد. تجربه کودکی خشونت خانگی با میانجی‌گری نگرش‌های نادرست، ۲۲ درصد بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد. تحصیلات همسر ۲۹ درصد بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد. درآمد زوجین ۲۳ درصد بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد. درآمد زوجین به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر، تأثیر مستقیم نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری را ۳۱ درصد کاهش می‌دهد. نتیجه‌گیری: افزایش آگاهی زوجین درباره حقوق و تکالیف خود باعث کاهش رفتار زن‌آزاری خواهد شد و از طرفی، توسعه اجتماعی-اقتصادی خانواده می‌تواند بر کاهش زن‌آزاری تأثیر بازدارنده داشته باشد.

تاریخ دریافت:

۳۰ بهمن ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۲۷ تیر ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۰ شهریور ۱۴۰۳

کلیدواژه‌ها:

زن‌آزاری؛ نگرش‌ها؛ حقوق و تکالیف زوجین؛ تجربه کودکی خشونت خانگی؛ اورژانس اجتماعی

* نویسنده مسئول: حسین بهروان

آدرس: استاد جامعه‌شناسی، موسسه آموزش عالی غیر انتفاعی- ایمیل: behravan@um.ac.ir

غیر دولتی آرمان رضوی، مشهد، خراسان رضوی

این مقاله با دسترسی آزاد تحت مجوز بین‌المللی کربیتو کامنز از نوع نسبت‌دادن-غیرتجاری-بدون انشقاق ۴/۰ است.

ناشر: دانشگاه مازندران (نویسنده‌گان) ۲۵۳۸-۳۶۱۲ © نویسنده(گان)

۱ مقدمه و بیان مسأله

درصد خشونت جسمی، ۲۹ درصد خشونت روانی، ۱۰ درصد خشونت جنسی را تجربه کرده‌اند. خشونت علیه زنان در تهران ۳۵ درصد، کرمان ۴۶ درصد، بابل ۳۶ درصد بوده است (کیوان آرا، ۱۳۹۴: ۴۴۹). برخی یافته‌ها حاکی از این است که ۶۳ درصد زنان خشونت فیزیکی، ۵۲/۲ درصد خشونت جنسی و ۴۲/۴ درصد خشونت عاطفی را تجربه کرده‌اند (رضایی و آبدار، ۱۳۹۶: ۳۲). آمار معاینات پزشکی قانونی کشور در سال ۱۳۹۸ حاکی است که سالانه بیش از ۸۰ هزار زن بر اثر همسرآزاری مراجعه کرده‌اند و ۱۴ درصد کل معاینات پزشکی را تشکیل داده است (خبر آن‌لاین، ۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۰). مدیر کل امور اجتماعی و فرهنگی استانداری آذربایجان شرقی با اشاره به تعداد مراجعه‌کنندگان در بحث نزاع و درگیری و خشونت به پزشکی قانونی استان، گفت: در سال ۱۳۹۶ حدود ۳۲ هزار فقره پرونده در بحث نزاع، خشونت و درگیری تشکیل یافته است که اکنون این آمار به ۴۰ هزار فقره رسیده است (ایسنا، ۲۴ دی ۱۳۹۸).

زن‌آزاری در همه جوامع و زمان‌ها به شکل‌های مختلف وجود داشته است (Perrin et al, 2019: 3). "خشونت علیه زنان" را "هرگونه عمل آزاردهنده آشکار یا پنهانی می‌دانند که به‌طور عمدی و با میل یک شخص همراه بوده و به‌طور اجتماعی تعیین‌شده و معطوف بر جنسیت زن است و تفاوت مرد و زن را نشان می‌دهد. این عمل شامل آزار جنسی، روانی، تهدید یا اجبار و نیز هرگونه محرومیت از آزادی زنان می‌شود. زن‌آزاری در نظر وی شکلی از همسرآزاری محسوب شده و عبارت است از اینکه "شوهر ابزارهای فیزیکی یا غیر فیزیکی از جمله رفتاری یا لفظی را برای آسیب رساندن عمدی عاطفی، مالی، جنسی و اجتماعی به زن خود به منظور کنترل یا ایجاد ترس در او به کار می‌برد". نتایج تحقیق وی نشان داد که اکثر خشونت‌ها علیه زنان در خانه توسط شوهر صورت گرفته است؛ به‌طوری‌که ۲۷

سابقه بررسی علمی همسرآزاری در جهان به چند دهه پیش بر می‌گردد. مارتین^۱ (۱۹۷۶) از اولین کسانی است که درباره زنانی که از شوهران خود کتک می‌خورند، بررسی نمود (به نقل از اعزازی، ۱۳۸۰: ۸۰). همسرآزاری با عناوین مختلف "آزار خانگی"^۲، "خشونت خانگی شریک زندگی"^۳، "همسرآزاری"^۴، "خشونت خانوادگی"^۵، مورد استفاده قرار گرفته است. در تحقیق حاضر "زن-آزاری"^۶ به‌طور خاص به منظور تفکیک از عناوین دیگر که شامل شوهرآزاری نیز می‌شود، مورد استفاده قرار گرفته است (مرادی، ۱۳۹۷: ۲). خشونت در خانواده به هر شکل و عنوان که باشد، اثرات نامطلوب بر سلامت روانی، عاطفی، جسمی و اجتماعی اعضای خانواده دارد. همسرآزاری، عبارت است از خشونت شوهر علیه زن که طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی شامل "هر عملی است که منجر به آسیب عاطفی، روانی، جنسی، در وی شده یا حقوق انسانی زن را زیر پا گذارد یا احتمال تأثیر بر سلامت او را به‌صورت پنهان یا آشکار در پی داشته باشد". طبق گزارش این سازمان حدود ۳۰ درصد زنان در سطح جهان قربانی خشونت فیزیکی یا جنسی توسط شوهر خود یا دیگران در طول زندگی خود قرار گرفته‌اند (World Health Organization: 2012; Hogan: 2016: 5). خشونت خانگی تا ۲۰ درصد در کشورهای صنعتی و تا ۷۰ درصد در کشورهای غیر صنعتی وجود دارد (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۴). طبق برخی تحقیقات ۶۶ درصد زنان ایرانی از اول زندگی مشترک خود حداقل یک بار مورد خشونت خانگی قرار گرفته‌اند (قاضی طباطبایی، ۱۳۸۳: ۷). بر اساس آمار پزشکی قانونی بیش از ۲ میلیون و ۲۵۳ هزار و ۲۹۶ نفر از زنان، قربانی خشونت خانگی بوده‌اند. ۳۵/۷ درصد زنان تحت انواع خشونت خانگی بوده‌اند. ۳۰

⁴ Spousal Abuse

⁵ Family Violence

⁶ Wife abuse

¹ Martin

² Domestic abuse

³ Intimate Partner Violence

که زن در زندگی شوهر دخالت کند (۱۱ درصد)، زن شوهر را ناتوان بداند (۲۱/۳ درصد)، زن رابطه جنسی با دیگران داشته باشد (۲۹/۳ درصد)، زن کودکان را آزار دهد (۲۹/۴ درصد). در مجموع، اعمالی که تأییدکننده حمله یا خشونت مرد به زن است، ۳۲ درصد متغیر وابسته تأیید خشونت علیه زنان را پیش‌بینی کرده است (Haj-Yahia & Schiff, 2007: 13).

بررسی‌های انجام‌شده درباره تأثیر نگرش‌ها بر همسرآزاری تاکنون بیشتر نگرش عمومی مردم یا متخصصان نسبت به زنانی است که مقصر همسرآزاری قرار در نظر گرفته شده‌اند، لیکن نگرش زوجین نسبت به حقوق و تکالیف خود و تأثیر آن بر زن‌آزاری کم‌تر بررسی شده است. کاندیداهای نمایندگی مجلس شورای اسلامی مواضع و دیدگاه‌های خود را در خصوص مسائل فرهنگی مشکلات اجتماعی تبریز و آذرشهر مطرح کردند و معتقد بودند که برخی شاخص‌های فرهنگی این حوزه نسبت به میانگین کل کشور پایین‌تر است. کاهش تعهد اجتماعی، عدم پایبندی به تعهدات دینی، مذهبی، اجتماعی و اخلاقی، عدم تمایل به کار و پیشرفت، افسردگی، خودکشی، طلاق، اعتیاد و تبدیل ارزش‌ها به ضد ارزش‌ها مورد تأکید قرار گرفته است.^۱ لذا در این تحقیق تأثیر نگرش‌ها، باورها و شناخت یا آگاهی‌های نادرست از حقوق و تکالیف زوجین بر افزایش زن‌آزاری با استفاده از مدل تبیینی در نرم‌افزار حداقل مربعات جزئی^۲ مورد بررسی قرار گرفته است. علاوه بر آن، نقش میانجی‌گری نگرش که حاکی از اثرات مستقیم و غیرمستقیم عوامل مؤثر بر زن‌آزاری است، در تحقیقات کم‌تر بررسی شده که در این تحقیق مد نظر قرار گرفته است. هدف اصلی تحقیق عبارت است از: بررسی عوامل مؤثر بر زن‌آزاری با تأکید بر نقش میانجی‌گری نگرش زوجین حقوق و تکالیف زوجین.

درصد زنان ۱۵ تا ۴۵ ساله چنین خشونت‌هایی را تجربه کرده‌اند. تقریباً یک‌پنجم پناهندگان زن در سکونتگاه‌های جمعی خشونت جنسی را تجربه کرده‌اند. ۳۵/۶ درصد زنان تجربه خشونت جنسی توسط شریک جنسی خود و ۱۶/۵ درصد توسط غیر شریک جنسی را داشته‌اند. زنان آثار منفی روانی، جسمی و سلامتی بر اثر این نوع خشونت‌ها را بیان کرده‌اند.

مهم‌ترین عوامل مؤثر بر خشونت علیه زنان در سطح فرد و جامعه بررسی شده است: از جمله به تأثیر هنجارها، باورها و نگرش‌هایی اشاره شده که به طور اجتماعی و جمعی شکل گرفته و رفتار مورد انتظار و مناسب برای زن یا شوهر بیان کرده است. نمونه این هنجارها، باورها و نگرش‌های اجتماعی درباره زنان عبارت‌اند از: اطاعت جنسی زن، اولویت حفظ حرمت خانواده بر امنیت زنان، اقتدار مردان بر زنان و کودکان برای کنترل و انضباط آنان، عدم گزارش خشونت به پلیس از سوی زن و پرهیز از برچسب قربانی خشونت بودن، عدم حرمت زن، ازدواج اجباری. وی تأثیر نگرش منفی نسبت به زن بر رفتارهای منفی نسبت به زن را بین مددکاران اجتماعی و مشاوران بررسی کرده و به تأثیر نگرش مددکاران درباره مسؤلیت مردان یا زنان نسبت به زن‌آزاری بر رویکرد مداخله‌ای آنان اشاره کرده است. مددکارانی که معتقدند مردان نمی‌توانند رفتار زن-آزاری خود را متوقف کنند، به زنانی که تصمیم به ادامه ازدواج دارند، توصیه می‌کنند تصمیم خود را عوض کنند. مددکارانی که معتقدند مردان می‌توانند زن‌آزاری خود را متوقف کنند به زنانی که تصمیم به عدم ادامه ازدواج گرفته‌اند، توصیه می‌کنند به ازدواج ادامه دهند. تأثیر نگرش‌های دانشجویان مددکاری اجتماعی بر تأیید خشونت زن‌آزاری مردان نیز بررسی شد و خشونت مردان در برخی شرایط "شدیداً تأیید" یا "عدم تأیید خفیف" بود. مثلاً در شرایطی

شرقی از جایگاه خود دور مانده است/جذب بودجه فرهنگی وظیفه نمایندگان است.

² Partial Least Square (PLS)

^۱ مناظره نامزدهای انتخابات در آذربایجان شرقی ۴ اسفند ۱۴۰۲ کد خبر 85393728: فرهنگ آذربایجان

۲ پیشینه پژوهش

توسلی و منیری فر (۱۳۸۸: ۳) مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی پرخشونت دیدگی زنان در جریان زندگی زناشویی، جامعه آماری شامل زنان متجاهل کلیه کارگران، کارمندان و اعضای هیأت علمی دانشگاه آزادشهر تهران در سال ۱۳۸۷-۱۳۸۸ و حجم نمونه ۵۳۳ نفر زن متجاهل با روش خوشه چندمرحله‌ای بود. یافته‌ها نشان داد متغیرهای تجربه خشونت زنان و همسران در خانواده پدری، پایگاه اقتصادی-اجتماعی زوجین، تفاوت پایگاه اقتصادی - اجتماعی زوجین رابطه مثبت معنادار با خشونت دیدگی زنان دارد. محقق تبیین کرد که هرچه پایگاه زن بالاتر باشد، مرد برای حفظ قدرت خود از خشونت به عنوان ابزار بیشتر استفاده می‌کند. کارمندان مرد نسبت به کارگران مرد خشونت کم‌تری نشان دادند که نشانه همسان همسری است. زنانی که در کودکی تجربه مشاهده خشونت پدر علیه مادر خود بودند خشونت بیشتری از شوهر دیده‌اند و آن را طبق عرف قبول نموده‌اند و مردانی که تجربه مشاهده پدر علیه مادر خود بوده‌اند، نسبت به همسر خود خشونت بیشتر نشان دادند و آن را نشانه قدرت مرد دانسته‌اند.

عباس زاده و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان میزان خشونت خانگی و عوامل مرتبط با آن (با تأکید آزاری و همسرآزاری) با روش پیمایش و جامعه آماری ۲۸۹۷، ۲۰۵ نفر زنان و مردان دارای همسر در خانوارهای مناطق ده‌گانه شهرداری تبریز انجام دادند. حجم نمونه، جمعاً ۵۴۲ نفر شامل ۲۷۵ زن و ۲۶۷ مرد بود. نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و طبقه‌ای متناسب با حجم در منطقه بود. نتایج نشان داد تحصیلات زن با قربانی شدن همسرآزاری رابطه دارد؛ به طوری که میانگین همسرآزاری در تحصیلات ابتدایی بیشتر از فوق‌لیسانس و بالاتر و معنادار بود. مدل پیش‌بینی زن‌آزاری نشان داد که عوامل زیر به طور مستقل در کنار بقیه عوامل به ترتیب بیشترین تأثیر را داشتند: تحریک شوهر،

دخالت خویشان، یادگیری و تجربه خشونت، اعتماد بین زوجین، نوع روابط قدرت، جامعه‌پذیری جنسیتی، صمیمیت.

همزه‌ای ماشاری و دیگران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان تبیین جامعه‌شناختی خشونت خانگی در شهر بندرعباس که با روش پیمایش انجام شد، یافته‌های پژوهش حاکی از وجود رابطه معکوس و معنادار قوی بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سرمایه فرهنگی و دین‌داری با خشونت خانگی و ابعاد آن بود.

حیبی و رضایی (۱۳۹۹) در تحقیق رابطه بین استرس ادراک‌شده و حمایت اجتماعی با همسرآزاری در زنان قربانی خشونت خانگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت که با روش تحقیق پیمایشی انجام شد، تعداد نمونه ۱۵۰ زن قربانی خشونت خانگی بود که با روش تصادفی انتخاب شد. نتایج رگرسیون نشان داد که استرس ادراک‌شده ۶۶ درصد تأثیر مثبت و حمایت اجتماعی ۶۲ درصد تأثیر منفی بر خشونت خانگی داشت.

طالب‌پور و کریمی فر (۱۳۹۸) در تحقیق خود با عنوان بررسی تطبیقی عوامل مؤثر بر همسرآزاری در کشورهای ایران و عراق (مورد مطالعه کرمانشاه و اربیل)، روش تحقیق پیمایشی و حجم نمونه ۲۰۰ نفر زنان متجاهل کرد اهل سنت کرمانشاه و ۲۰۰ نفر زنان متجاهل کرد اهل سنت اربیل بود. نتایج نشان داد متغیرهای عدم علاقه به همسر، تضادهای خانوادگی، عدم تشابه پایگاهی و پدرسالاری در هردو شهر تأثیر مثبت بر همسرآزاری داشت. متغیرهای تجربه خشونت، دخالت بستگان، عدم اعتقادات دینی، بر همسرآزاری فقط در کرمانشاه تأثیر داشت.

سیف ربیعی و همکاران (۱۳۸۰) پژوهشی انجام دادند که جامعه آماری آن زنان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی-درمانی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی تهران بود. روش تحقیق پیمایشی، مقطعی و تحلیلی بود. حجم نمونه ۳۸۴ زن همسردار

هوگان^۲ (2016) تحقیق کیفی انجام‌شده درباره تجربه خشونت خانگی علیه زنان را با روش مرور سیستماتیک بررسی نمود. نتایج نشان داد که همه مردان از مفهوم خشونت خانگی علیه زن آگاه بودند. ۳۸ درصد خشونت خانگی علیه زن را شخصاً تجربه نموده یا شاهد تجربه دیگران بوده‌اند. بیش از نیمی از پاسخ‌گویان از خدمات حمایتی موجود در انگلستان درباره خشونت خانگی علیه زنان آگاه نبودند.

چو^۳ و دیگران (2015) تحقیقی با عنوان آگاهی و نگرش‌ها نسبت به خشونت و آزار در میان پرستاران اورژانس انجام دادند که هدف آن بررسی میزان آگاهی و دانش قانونی درباره آزار و خشونت به‌طورکلی و نیز بررسی نگرش‌ها نسبت به خشونت خانگی در بین پرستاران اورژانس در سال ۲۰۱۲ بود. حجم نمونه ۱۳۱ پرستار بود که در مرکز اورژانس پنج بیمارستان در کره جنوبی مشغول کار بودند. نتایج نشان داد که ۶۰ درصد آنان شاهد وقایع مشکوک به خشونت خانگی بوده‌اند ولی رقم آن را کم‌تر گزارش نموده‌اند. ۷۰/۲ درصد می‌دانستند که بایستی کشف وقایع خشونت را گزارش کنند؛ ولی ۴۵ درصد نمی‌دانستند که مسؤولیت قانونی در این باره دارند.

هوتالینگ و سوگامن (2000) بیش از ۴۰۰۰ گزارش منتشرشده در مجلات درباره زنان آزاردیده در فاصله سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۵ را بررسی نمودند. یکی از عوامل مشترک در همه تحقیقات تجربه یا مشاهده خشونت در دوران کودکی بود. لیکن عمومی‌ترین عامل مشترک در همه تحقیقات عامل تحصیلات و درآمد بود (به نقل از طالب پور، ۱۳۹۶: ۶۱).

۲/۱ جمع‌بندی و نقد پیشینه‌ها

برخی تحقیقات به میزان آگاهی و باورهای عمومی نادرست نسبت به خشونت خانگی و رابطه آن با خشونت اشاره کرده‌اند. لیکن به نگرش‌ها، آگاهی‌ها

مراجعه‌کننده بود که با روش نمونه‌گیری دمرحله‌ای ابتدا شش مرکز از ۲۵ مرکز انتخاب شد. در مرحله دوم افراد نمونه از مراجعین مرکز به‌طور تصادفی انتخاب شد. متغیر وابسته مقیاس همسرآزاری و دارای ۱۲ شیوه‌تک‌گزینه‌ای بود. نتایج نشان داد زنان مراجعه‌کننده در کودکی شاهد ضرب و شتم مادر و توهین و تحقیر مادر توسط پدر بودند. متغیرهای مستقل تجربه کودکی که شاهد ضرب و شتم مادر توسط پدر یا مادر توسط پدر بودند، سابقه کیفری، ناراحتی روانی زن همبستگی معناداری با همسرآزاری داشت. صدیق سروستانی (۱۳۸۶) عوامل زیر را در بروز همسرآزاری مؤثر دانسته است: اعتقاد به اقتدار مردانه، نقش زن فقط خانه‌داری است، خود پنداره منفی زنان، اعتقاد به اینکه زن مانند کودک است.

یاسیزی^۱ و دیگران (2022) تحقیقی با هدف تشخیص نگرش‌ها و آگاهی‌ها درباره خشونت خانگی در بین بزرگسالان در جامعه ترکیه انجام دادند. روش بررسی توصیفی و مقطعی در سال ۲۰۲۱ و حجم نمونه ۳۵۳ نفر و روش نمونه‌گیری گلوله برفی بود. داده‌ها از طریق پرسش‌نامه مقیاس آگاهی خشونت خانگی و مقیاس نگرش‌ها نسبت به خشونت خانگی جمع‌آوری شد. نتایج نشان داد که ۷۹ درصد پاسخ‌گویان زنان و متوسط سن ۳۰/۵ سال بود. ۵۹/۹ درصد شاهد خشونت خانگی بوده و ۲۲/۷ درصد خود چنین تجربه داشته‌اند و ۸/۲ درصد خود نیز از این نوع خشونت استفاده کرده‌اند. میانگین آگاهی از خشونت خانگی ۴۱/۰۹ و انحراف معیار ۳/۹۸± بود. میانگین نگرش به خشونت خانگی ۲۰/۱۸ و انحراف معیار ۷/۸۲± بود. همبستگی میزان خشونت خانگی با تحصیلات، نوع خانواده و شغل معنادار بود. نمره نگرش زنان به خشونت خانگی معادل ۱۹/۱ و کم‌تر از مردان معادل ۲۴/۲ و این تفاوت معنادار بود. همبستگی بین آگاهی و نگرش به خشونت خانگی مثبت و معنادار بود.

³ Cho

¹ Yazici

² Hogan

در این تحقیقات نگرش نامناسب به زنان به‌طور کلی بوده است. آخرین وجه تمایز تحقیق، توجه به موضوع حقوق و تکالیف زوجین است که محتوای نگرش‌ها را به‌عنوان مفهومی جامع شامل آگاهی‌ها، باورهای و نگرش‌های نادرست بر اساس قضاوت داوران تشکیل داده است که در تحقیقات پیشین کم‌تر مورد توجه بوده است.

۳ نظریات تبیین زن‌آزاری

در این تحقیق متغیر وابسته "رفتار زن‌آزاری" است که در فرضیات برای تبیین این رفتار از دو دسته متغیر مستقل عینی پایگاه اجتماعی و اقتصادی و متغیر مستقل ذهنی "نگرش به حقوق و تکالیف" زوجین در روابط زناشویی و نیز متغیر ذهنی "تجربه خشونت در دوران کودکی" استفاده شده است. لذا از نظریات جامعه‌شناسی که هر دو بعد ذهنی و عینی رفتار را در سطح خرد و کلان مورد توجه قرار داده‌اند، استفاده شده است. به بیان دیگر، برخی مفاهیم به عوامل ساختاری و کارکردی مؤثر بر شکل‌گیری رفتار مربوط است؛ درحالی‌که برخی دیگر به عوامل ادراکی و شناختی مؤثر بر بعد ذهنی رفتار مربوط است. لذا به نظر می‌رسد نظریات زیر می‌تواند مدل مفهومی چگونگی شکل‌گیری رفتار زن-آزاری را که در مدل ساختاری اکتشافی^۲ آزمون فرضیات بیان خواهد شد، توجیه نماید. در تحقیقات پیشین برای توجیه خشونت علیه زنان چارچوب‌های نظری متعدد و متفاوتی استفاده شده که بیشتر به نظریه‌های جامعه‌شناسی در مورد خشونت پرداخته شده و در برخی به‌اختصار به دیدگاه‌های روان-شناسی، اشاره شده است. جامعه‌شناسان نیز در بیان دیدگاه‌های خود پیرامون خشونت علیه زنان زمینه فکری یکسانی برای تحلیل این موضوع نداشته‌اند. لذا در این تحقیق به نظریات

و باورهای خاص درباره حقوق و تکالیف زوجین و رابطه آن‌ها با میزان خشونت اشاره نشده است. رابطه تجربه خشونت با خشونت خانگی در تحقیقات متعدد تأیید شده است، لیکن کنترل این رابطه با سایر عوامل و نیز با میانجی‌گری نگرش‌ها کم‌تر بررسی شده است. تحصیلات زن و درآمد شوهر، رابطه معکوس و معنی‌دار با خشونت داشته است لیکن برخی تحقیقات به جهت رابطه اشاره نکرده‌اند یا صرفاً به تحصیلات یکی از زوجین اشاره نموده‌اند. ضمناً رابطه همبستگی با نگرش‌ها و آگاهی‌ها کنترل نشده است. علاوه بر این، نقش تعدیل‌گری درآمد زوجین بر رابطه نگرش با خشونت کم‌تر بررسی شده است. با وجود اینکه نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات پیشین در بحث و نتیجه‌گیری مقایسه خواهد شد، لیکن نکات زیر درباره تفاوت تحقیق حاضر با تحقیقات پیشین و نقد آن‌ها قابل ذکر است: در تحقیق حاضر بر نقش واسط و میانجی‌گری نگرش‌ها تأکید شده است که در تحقیقات پیشین کم‌تر مورد توجه بوده است. همچنین برای کنترل عوامل مختلف با وجود حجم نمونه کوچک از فن آماری حداقل مربعات جزئی^۱ استفاده شده است؛ زیرا با داده‌های ناپارامتریک و حجم نمونه کوچک مناسب دارد و در تحقیقات پیشین کم‌تر مورد استفاده بوده است. در این تحقیق همچنین بر نقش تعدیل‌گری درآمد نیز توجه شده که در تحقیقات پیشین کم‌تر توجه شده است. وجه تمایز دیگر این تحقیق استفاده از دو جامعه آماری مراجعین به اورژانس اجتماعی به عنوان کانون خشونت خانگی و زن‌آزاری و خانواده‌های عادی است که در تحقیقات پیشین کم‌تر بررسی شده است. وجه تمایز دیگر این است که در این تحقیق به چالش‌ها و نقاط ضعف نگرش‌ها درباره نگرش به حقوق و تکالیف زوجین توجه است که تحقیقات اندکی به این موضوع پرداخته است. موضوع نگرش

پایایی و روایی سازه‌ها، متغیرهای نامناسب از مدل حذف شدند. این عمل بارها تکرار شد تا مدل نهایی به دست آمد. لذا مدل بعد از چارچوب نظری نیامده، بلکه در بخش یافته‌ها بیان شده است.

^۱ PLS

^۲ لازم به ذکر است مدل مفهومی این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار PLS به طور اکتشافی به دست آمد. به‌طوری‌که ابتدا همه متغیرهای مستقل وارد مدل شدند و پس از اجرا و بررسی

جامعه‌شناسی که بیشتر مورد توجه بود، اشاره شده است.

۳،۱ نظریه کارکردگرایی

کارکردگرایان خانواده را گروهی در نظر می‌گیرند که در آن، افراد با جنسیت و سنین متفاوت، مدت زیادی در ارتباط با یکدیگر هستند. سلسله‌مراتب نه مبتنی بر تخصص، بلکه بر اساس جنسیت، سن و قدرت اقتصادی است که موجب وجود علایق ناهمگون و تضادهای آشکار یا پنهان می‌شود. لذا رفع تضادهای خانوادگی با استفاده از قدرت و یا از راه خشونت امکان‌پذیر می‌گردد (اعزازی، ۱۳۸۰: ۶۹). دورکیم معتقد بود، عدم انسجام اجتماعی باعث آنومی یعنی تنهایی و فقدان هنجارهای مؤثر سبب بی‌نظمی می‌شود. لذا احتمال بروز خشونت در خانواده‌هایی که انزوای اجتماعی بالا باشد، زیاد است. این نظریه فرضیه تأثیر درآمد همسر و نیز نگرش‌ها بر زن‌آزاری را توجیه می‌کند؛ زیرا مردان به دلیل تفاوت جنسیت یا قدرت اقتصادی و نان‌آور بودن، رفتار زن‌آزاری خود را توجیه می‌کنند.

۳،۲ نظریه نقش‌ها

این دیدگاه، خانواده را مانند داستان نمایشی می‌داند که در آن اعضا، نقش‌های خاصی را بازی می‌کنند. شوهر نقش نان‌آور، همسر نقش مادر، فرزندان نقش برادر و خواهر دارند. هر یک از افراد برای ادامه زندگی، بنا به مقتضیات و انتظارات نهادی - اجتماعی نقش‌های مختلف خود را ایفا می‌کنند (سیف ربیعی، ۱۳۸۰: ۵۶). والترکوتو معتقد بود که افراد در پایگاه‌های اجتماعی خود حقوق و مزایایی به دست می‌آورند و نیز وظایفی عهده‌دار می‌شوند که این مجموعه وظایف و تکالیف و حقوق اجتماعی را نقش اجتماعی می‌نامد (کوتو، به نقل از توسلی و منیری‌فر، ۱۳۸۸: ۳۰۵). پارسونز به عنوان یکی از صاحب‌نظران این نظریه به تفکیک نقش‌های جنسیتی تأکید می‌کرد به طوری که پدر را رئیس و مادر را مدیر داخلی خانواده می‌دانست. در این معنا، خشونت، برای بقای خانواده دارای کارکرد است؛ زیرا مثلاً، مردی که در محیط شغلی ارزش و احترام لازم را نمی‌تواند به

دست آورد، در صورت وجود تعارض در خانواده، دست به خشونت متعادل می‌زند و از این طریق تأیید به دست می‌آورد و احتمالاً تضاد خانوادگی در اثر رفتار خشونت‌آمیز پایان می‌یابد (اعزازی، ۱۳۸۰: ۷۰). این نظریه تأثیر نگرش‌های نادرست نسبت به حقوق و تکالیف زوجین را توجیه خواهد نمود.

۳،۳ نظریه مشوق‌ها و تعارض‌ها

این نظریه، رفتار آدمیان را از درون ذهن آنان مورد توجه قرار می‌دهد. نگرش هر فرد برحسب تعارض گرایش - اجتناب شکل می‌گیرد. هر فرد دلایلی برای پذیرش یک عقیده و دلایلی برای رد آن دارد. عقایدی که در جهت منافع باشد پذیرفته و عقایدی که مانع دست‌یابی به هدف باشد، رد می‌شود. لذا این نظریه به نظریه شرطی شدن و تقویت نزدیک است (کریمی، ۱۳۷۷: ۳۴). بر اساس این نظریه، می‌توان نگرش به حقوق و تکالیف زوجین را بر اساس منافع مردان و زنان تفسیر نمود به طوری که مردان با رفتار زن‌آزاری اقتدار و کنترل خود را بر زنان تثبیت می‌کنند؛ لذا آگاهی‌ها، باورها و نگرش‌های تأییدکننده رفتار خود را می‌پذیرند. زنان نیز که به دلیل محرومیت از منابع مادی، منزلتی و معرفتی در تعارض می‌بینند با پذیرش نگرش‌های نادرست از فشار خشونت بر خود می‌کاهند. فرق این دو نظریه در این است که شرایط ساختاری از بیرون ولی شرایط ذهنی از درون منافع فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شاید بتوان گفت تغییر شرایط ساختاری برای تغییر رفتار دشوارتر است تا تغییر در الگوهای ذهنی افراد. این نظریه فرضیه تأثیر نگرش‌ها را بر رفتار زن‌آزاری توجیه می‌کند.

۳،۴ نظریه فیش‌باین-آیزن

این محققان معتقدند برای تبیین رفتار باید به سراغ نگرش رفت. رفتار تابع قصد و نیت است. این دو تابع دو متغیر دیگر است یکی تمایل یا انگیزه، دوم هنجار ذهنی که عبارت است از تبعیت از افراد ذی‌نفوذ که همان الگوهای مرجع هستند. این افراد فشاری بر فرد وارد می‌کنند که رفتاری را بپذیرند یا نپذیرند (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۹). دو متغیر انگیزه و

و انتظارات دیگران و نیز از طریق انگیزه‌ها و تمایلات فردی شکل می‌گیرد و لذا رفتار خودتنظیمی از سوی کنشگران پدیده زن‌آزاری قابل توجیه است. مراحل یادگیری خشونت چنین است: ۱- فرد یاد می‌گیرد که منع اخلاقی برای خشونت با افراد خانواده وجود ندارد. ۲- فرد یاد می‌گیرد کسانی که همدیگر را دوست دارند نیز می‌توانند با هم رفتار خشن داشته باشند. ۳- اگر نتوان راهی برای حل مشکل یافت، خشونت ورزیدن مجاز است (به نقل از میرزایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۱). این نظریه عوامل عینی و ذهنی را با هم مورد توجه قرار می‌دهد؛ یعنی به عوامل محیطی و نیز عوامل انگیزشی و ادراکی توجه می‌کند. این نظریه فرضیات "تجربه زن‌آزاری همسر از طریق (میانجی‌گری) افزایش نگرش‌های نادرست، بر زن-آزاری تأثیر مستقیم دارد" و "تجربه کودکی زن‌آزاری همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد" را توجیه می‌کند. زیرا تجربه زن‌آزاری در کودکی باعث یادگیری باورها و آگاهی‌های نامناسب نسبت به حقوق و تکالیف زوجین (ذهنی)، از والدین خود می‌شود و از طرفی باعث یادگیری رفتار زن‌آزاری (عینی) می‌شود.

۳،۶ نظریه غریزی خشونت

برخی روان‌کاوان با تأکید بر آثار فروید خشونت را غریزی می‌دانند. برخی خشونت را امری اکتسابی مبتنی بر یادگیری می‌دانند (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۲). برخی پرخاشگری را ناشی از ناکامی دانند که تابع شرایط محیطی است و زمانی بروز می‌کند که فرد برای رسیدن به هدف احساس می‌کند با مانعی مواجه است. شرایط محیطی می‌تواند شامل رفتار خود قربانی باشد که باعث بروز رفتار خشونتگر می‌شود (طالب‌پور و کریمی فر، ۱۳۹۸: ۱۴۵). بر اساس این نظریه می‌توان گفت رفتار زن-آزاری در فرآیند تعامل با دیگران و بر اساس شرایط محیطی در ارتباط با خشونت و یادگیری شکل می‌گیرد. این نظریه فرضیه تأثیر تجربه کودکی بر زن‌آزاری را توجیه می‌کند؛ زیرا زن‌آزاری را امری اکتسابی مبتنی بر یادگیری می‌داند.

هنجار ذهنی در شکل‌گیری قصد و نیت همواره یکسان عمل نمی‌کنند؛ بلکه واسطه‌هایی بین فرد و جامعه وجود دارد مانند والدین، دوستان و همسالان، دیگران مهم و انجمن‌ها در کنار این عوامل ویژگی‌های شخصیتی و شرایط اجتماعی تعیین‌کننده است که تأثیر نگرش‌ها و هنجار ذهنی (نفوذ دیگران) را کم‌تر یا بیشتر می‌کند (احمدی، ۱۳۸۲: ۶۵). بر اساس این نظریه می‌توان یادگیری زن‌آزاری را در دوران کودکی فرد از طریق والدین و فامیل توجیه نمود. تأثیر افراد مهم بر پذیرش نگرش‌ها و رفتار مشابه مبتنی بر هنجار ذهنی است که از سوی الگوهای مرجع به افراد منتقل شده است. این نظریه تأثیر متغیر نگرش بر رفتار زن‌آزاری را با کنترل متغیر پایگاه اجتماعی و اقتصادی توجیه می‌کند؛ زیرا شکل‌گیری نگرش افراد تحت تأثیر شرایط اجتماعی در ساختار روابط اجتماعی با دیگران به‌مثابه الگوهای مرجع تعیین‌کننده الگوهای ذهنی افراد، قرار دارد.

۳،۵ یادگیری اجتماعی

این نظریه مرهون تحقیقات آلبرت باندورا (1997) است. باندورا معتقد است رفتار انسان را می‌توان بر اساس رابطه متقابل بین شناخت، رفتار و تعیین‌کننده‌های محیطی تبیین نمود. در فرآیند این روابط متقابل، امور توسط خود فرد نیز تنظیم می‌شود. لذا "مفهوم خودتنظیمی" را جزئی از عملکرد افراد می‌داند. انسان را نه به‌طور کامل تحت سیطره نقش می‌داند که رفتار را تحت تأثیر محیط قرار دهد و نه آن‌چنان خودمختار می‌داند که هر کاری که مایل است انجام دهد. فرد نه تحت تأثیر غرایز و نه بر اساس اثرات محیطی رفتار می‌کند، بلکه رفتار فرد نتیجه تعامل بین عوامل و تعیین‌کننده‌های محیطی، رفتاری و شناختی است. لذا معتقد است که افراد برحسب محیط اطرافشان رفتار می‌کنند و رفتار آنان نه فقط از طریق پاداش و تنبیه واقعی، بلکه از طریق انتظارات دیگران که آموخته می‌شود، شکل می‌گیرد. بر اساس این نظریه، نگرش‌ها، آگاهی‌ها و باورهای زن‌آزاری ناشی از شیوه ادراک و شناخت کنشگران و عوامل محیطی

۳،۷ نظریه منابع

بر اساس این نظریه، خشونت شوهر علیه زن به خاطر کمبود منابع اجتماعی و اقتصادی شوهر است. گود می‌گوید که افراد بسیار قدرتمند خانواده، کم‌تر از دیگران به اعمال قدرت از طریق خشونت بدنی دست می‌زنند؛ زیرا منابع متعدد دیگری دارند که از طریق آن‌ها قادر به اعمال قدرت‌اند. اما در میان افرادی که دارای ضعف اجتماعی و اقتصادی هستند تنها منبع قدرت، زور بدنی و استفاده از آن است. مردانی که نسبت به زنان خود در موقعیت پایین‌تری قرار دارند دچار سردرگمی و ناکامی می‌شوند و از آنجا که خشونت آخرین منبع کسب قدرت است برای اعمال حاکمیت خود به آن توسل می‌جویند. ۷۳ درصد تحقیقات از این نظریه برای توجیه خشونت خانگی استفاده نموده‌اند (به نقل از شکر بیگی و مستمع، ۱۳۹۳: ۱۵۹). این نظریه تأثیر معکوس تحصیلات و درآمد بر زن‌آزاری را توجیه می‌کند. زوجینی که از نظر تحصیلات و درآمد بالاتر بودند، زن‌آزاری کم‌تری را در زندگی مشترک تجربه کردند و این به دلیل هم‌ترازی زوجین با یکدیگر بوده است.

۳،۸ نظریه نظارت اجتماعی

گلز در مورد انطباق این نظریه با خشونت خانگی سؤال می‌کند که چرا مردان همسران خود را کتک می‌زنند؟ پاسخ می‌دهد چون این عمل مجاز است. چون نهادهای نظارتی دولتی در خانواده وجود ندارد و علاوه بر آن این نگرش حاکم است که تقسیم قدرت بر اساس جنس است؛ لذا نبود نظارت اجتماعی بروز خشونت را تسهیل می‌کند. اکثر اوقات زنان و کودکان گمان می‌کنند تنها راه از میان برداشتن خشونت، انطباق رفتار و علایق خود با درخواست‌های شوهر و پدر است. این پدیده‌ای است که گرین آن را نظارت از طریق هم‌رأیی نامیده است. ۲۳ درصد تحقیقات از این نظریه برای توجیه خشونت خانگی استفاده نموده‌اند (به نقل از شکر بیگی و مستمع، ۱۳۹۳: ۱۶۰). این نظریه تأثیر نگرش‌ها را بر زن‌آزاری توجیه می‌کند؛ زیرا این باور

نادرست را قبول دارند که مرد حق دارد رفتار بقیه اعضای خانواده را کنترل نماید.

۳،۹ نظریه فمینیستی

عامل اصلی خشونت، حاکمیت ساختارهای اقتداری پدرسالارانه در جامعه است. در خانواده پدرسالاری بر اساس نابرابری‌های اجتماعی و استثمار زنان بنا شده است و جامعه می‌کوشد آن را حفظ کند. بر اساس این نظریه، خشونت مردان انعکاس نظام مبتنی بر حاکمیت مردان بر زنان است. مارتین معتقد است خشونت مردان نسبت به زنان، قاعده زندگی است؛ زیرا ساختار اقتصادی و اجتماعی جوامع بر اساس تحقیر و استثمار زنان شکل گرفته است. ۵۵ درصد تحقیقات از این نظریه برای توجیه خشونت خانگی استفاده نموده‌اند (به نقل از شکر بیگی و مستمع، ۱۳۹۳: ۱۵۶). این نظریه تأثیر نگرش‌های نادرست را که شامل آگاهی‌ها و باورهای نادرست هست، بر رفتار زن‌آزاری توجیه می‌کند.

۴ فرضیه‌های پژوهش

- (۱) نگرش‌های نادرست زوجین درباره حقوق و تکالیف زوجین با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد.
- (۲) تجربه کودکی زن‌آزاری همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد.
- (۳) تجربه زن‌آزاری همسر از طریق (میانجی-گری) افزایش نگرش‌های نادرست، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد.
- (۴) تحصیلات همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.
- (۵) درآمد همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.
- (۶) درآمد همسر، تأثیر مستقیم نگرش‌های نادرست را بر زن‌آزاری کاهش می‌دهد.

۵ روش تحقیق

روش تحقیق پیمایشی، توصیفی و تبیینی و جامعه آماری شامل کلیه زنان و مردان همسر دار خانوارهای آذرشهر^۱ واقع در آذربایجان شرقی بود که حداقل سابقه یک سال زندگی مشترک داشتند و نیز شامل کلیه زنان آزر دیده و مردان آزر دهنده مراجعه کننده به اورژانس اجتماعی آذرشهر بود. حجم نمونه به

$$n = \frac{T^2 * S^2}{d^2} = 50 \quad n = \frac{1.96^2 * .7^2}{(0.048)^2} = 50$$

تعداد ۲۰ نفر از زنان و مردان جامعه، خانوارهای عادی و ۳۰ نفر از جامعه، زنان آزر دیده و مردان آزر دهنده مراجعه کننده به اورژانس اجتماعی آذرشهر جمعاً ۵۰ نفر با استفاده از فرمول زیر تعیین شد. سطح اطمینان ۹۵ درصد، واریانس شاخص زن آزاری معادل ۰/۷۷۱، خطای نمونه معادل ۰/۰۴۸ متغیر وابسته (۰ تا ۴) تعیین گردید.

روش نمونه‌گیری عبارت بود از نمونه‌گیری طبقه‌ای نامتناسب (مناطق بالا، متوسط و پایین، و اورژانس)، خوشه‌ای (بلوک‌ها) تصادفی سیستماتیک (خانوارها)، چندمرحله‌ای (اول انتخاب بلوک دوم انتخاب خانوار). نمونه‌گیری جامعه زنان آزر دیده یا مردان آزر دهنده در اداره اورژانس اجتماعی به طور تصادفی سیستماتیک از فهرست مراجعین که در دسترس قرار داشتند، انجام شد.

۵/۱ تعریف مفاهیم

۵/۱/۱ خشونت علیه زنان^۲

مفهومی است تخصصی برای توصیف کلیه اعمال خشونت‌آمیزی که علیه زنان به کار می‌رود. این نوع خشونت علیه گروه خاصی که زنان هستند، اعمال می‌شود و جنسیت قربانی پایه اصلی خشونت است

(شکر بیگی و مستمع، ۱۳۹۳). این مفهوم شامل خشونت خانگی، ولی عام‌تر و فراتر است و شامل همه افراد آزر دهنده درون و بیرون از خانه و در همه محیط‌های رسمی و غیر رسمی از جمله خیابان نیز می‌شود.

۵/۱/۲ خشونت خانگی^۳

شامل همه خشونت‌هایی است که درون خانه توسط همه اعضای خانه نسبت به یکدیگر انجام می‌شود. مانند خشونت شوهر علیه زن یا شریک جنسی خود بالعکس خشونت زن علیه شوهر، خشونت والدین نسبت به فرزند و بالعکس توسط فرزند علیه والدین، خشونت اعضای خانواده نسبت به سالمندان یا فامیل درون خانه که با هم زندگی می‌کنند. خشونت خانگی علیه کودکان از نظر آماری معمولاً از آسیب کودک‌آزاری طبقه‌بندی می‌شود. برخی خشونت خانگی را مرادف با خشونت علیه زنان در خانواده استفاده نموده‌اند و آن را شایع‌ترین شکل خشونت علیه زن می‌دانند که در آن، رفتار خشن یکی از اعضای خانواده (معمولاً مرد) نسبت به یکی دیگر از اعضای خانواده (معمولاً زن) است (شربتیان و همکاران، ۱۳۹۶).

۵/۱/۳ زن آزاری^۴

مفهومی است که با مفاهیم و عناوین مختلف به کار رفته در تحقیقات پیشین همپوشانی دارد. مفهوم "زن آزاری" در این تحقیق شکل خاصی از خشونت است که در تحقیقات پیشین با عناوین مختلف "آزار خانگی"^۵، "خشونت خانگی شریک زندگی"^۶، "همسر آزاری"^۷، "خشونت خانوادگی"^۸، مورد استفاده قرار گرفته است (مرادی، ۱۳۹۷: ۲). در این تحقیق "زن آزاری" به‌طور خاص، به منظور تفکیک از عناوین مزبور که عام‌تر است، مورد استفاده قرار گرفته است.

⁴ Wife abuse

⁵ Domestic abuse

⁶ Intimate Partner Violence

⁷ Spousal Abuse

⁸ Family Violence

^۱ مرکز شهرستان آذرشهر واقع در جنوب غربی تبریز و دارای ۴۴۸۸۷ نفر جمعیت در سرشماری ۱۳۹۵ است.

^۲ Violence against women

^۳ Domestic abuse

۵/۱/۴ واژه همسر

منظور از واژه همسر^۱ در این تحقیق زن یا شوهری است که پرسش‌نامه همسرآزاری را پاسخ داده که در آن اطلاعات پاسخ‌گو و همسر وی پرسیده شده است. لذا واژه همسر درباره نگرش‌ها، باورها و آگاهی‌ها نسبت به حقوق و تکالیف زوجین، تجربه (مشاهده) زن‌آزاری در دوران کودکی، شامل زن و شوهر، هر دو است. لیکن اطلاعات زن‌آزاری فقط درباره رفتار شوهر نسبت زن خود پرسیده شده و مصداق دارد.

۵/۱/۵ تعریف مفهومی نگرش

نگرش نظامی با دوام است که شامل سه عنصر شناختی، احساسی و تمایل به عمل است (کریمی، ۱۳۷۷: ۲۶۳). بعد احساسی نشان‌دهنده احساس مثبت یا منفی نسبت به موضوع نگرش است. بعد شناختی آگاهی و شناخت نسبت به موضوع را در برمی‌گیرد. بعد آمادگی برای عمل نشان‌دهنده نوع رفتاری است که در پی احساس و شناخت انجام می‌شود یا تمایل به انجام آن وجود دارد. آگاهی^۲ بنا به تعریف سرل حالات آگاهانه‌ای است که شامل احساس یا ادراک^۳ و اطلاع^۴ است که از صبح وقتی که شما بیدار می‌شوید، آغاز می‌شود و تا انتهای روز که به خواب می‌روید، ادامه می‌یابد (سرل^۵، ۲۰۰۷: ۳۲۶ به نقل از غیاثوند، ۱۳۹۰). نگرش در این تحقیق شامل باورها نیز می‌شود. باور^۶ یا عقیده، اندیشه‌هایی است که فرد به‌درستی و حقانیت آن‌ها اعتقاد دارد. کرچ و کرچفیلد در تعریف باور گفته‌اند "باور سازمانی باثبات از ادراک و شناختی نسبی درباره جنبه خاصی از دنیای فرد است" (پاشا شریفی، ۱۳۸۱: ۱۲۴).

۵/۱/۶ تعریف عملیاتی نگرش نادرست

برای دستیابی به مصادیق نگرش‌ها، آگاهی‌ها و باورها درباره حقوق و تکالیف زوجین از روش

مصاحبه اکتشافی با زنان و شوهران استفاده شد. سپس از متخصصان رشته‌های حقوق قضایی، فقه، مشاوره و روان‌شناسی درخواست شد درست یا نادرست بودن آن‌ها را از منظر رشته خودارزیابی کنند. گویه‌هایی که به اتفاق، آرای نادرست شناخته شد، به عنوان نگرش‌های نادرست پذیرفته شد. سپس گواه‌های به‌دست‌آمده با مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت سنجیده شد.

۵/۱/۷ تعریف مفهومی زن‌آزاری

زن‌آزاری^۷ در این تحقیق، عبارت است از: "میزان شیوع و انجام هرگونه بدرفتاری نسبت به زن شامل آزار و اذیت جسمی، جنسی، عاطفی، مالی، اجتماعی زن توسط شوهر" (World Health Organization [WHO], 2021). توضیح: اگر پاسخ‌گو مرد یا زن بود سؤال به شیوه زیر بیان شد:

(پاسخ‌گو مرد) در طول یک سال گذشته، هنگام اختلاف خانوادگی چقدر با شیوه‌های زیر با همسران رفتار کرده‌اید؟

(پاسخ‌گو زن) در طول یک سال گذشته، همسران هنگام اختلاف خانوادگی چقدر با شیوه‌های زیر با شما رفتار کرده است؟

برای سنجش، پرسش‌نامه همسرآزاری استاندارد قهاری و همکاران (۱۳۸۴) اصلاح و استفاده شد که دارای ۲۶ گویه بود و توسط طیف لیکرت در پنج درجه از هیچ‌وقت (۰)، به‌ندرت (۱)، گاهی (۲)، اغلب اوقات (۳)، همیشه (۴) سنجیده شد. نمره بیشتر، میزان زن‌آزاری بیشتر را نشان می‌دهد.

۵/۱/۸ تعریف مفهومی تجربه کودکی

باورها و نگرش‌های زنان و مردان در زمینه خشونت خانگی علیه زنان، در خانواده و در دوران کودکی شکل می‌گیرد. مشاهده و تجربه خشونت زناشویی عامل مهمی در بروز خشونت‌های سال‌های بعد و

⁵ Searle

⁶ belief

⁷ Wife abuse

¹ wife

² Consciousness

³ Sentience

⁴ Awareness

است که پاسخ‌گو قبول و نسبت به آن اعتقاد درونی دارد. برای ارزیابی نگرش‌های درست یا غلط، از نظرات چهار تن از متخصصان شامل قاضی بازنشسته، مشاور دادگاه خانواده، استاد روان‌شناسی و استاد مشاوره استفاده شد. مواردی که به اتفاق نظر نادرست اعلام شد، به عنوان "غلط" و مواردی که اتفاق نظر نبود، به عنوان "درست" مد نظر قرار گرفت. سنجش نگرش‌ها، آگاهی‌ها و باورها به شرح زیر بود:

"جملات زیر وظایف و اختیارات زنان و مردان را در زندگی زناشویی بیان می‌کند. لطفاً نظرتان را راجع به هر جمله مشخص

کنید." پاسخ به‌وسیله گویه‌های شماره ۵۴ تا ۶۶ با طیف لیکرت ۵ درجه‌ای کاملاً مخالف (۰)، مخالف (۱)، بی‌نظر (۲)، موافق (۳)، کاملاً موافق (۴) سنجیده شد. نمره شاخص به صورت میانگین گویه‌ها (۰ تا ۴) تعیین شد. نمره بیشتر "درست" یا "غلط" بود و نگرش‌ها از نظر کارشناسان را نشان می‌دهد، لیکن در این مقاله نمرات "غلط" مورد تحلیل قرار گرفته است.

۵/۱/۱۰ تعریف مفهومی و عملیاتی پایگاه اجتماعی

این مفهوم بر اساس نظریه وارنر و چلبی شامل کسانی است که در یک قشر اجتماعی مشخص قرار می‌گیرند و از دیدگاه اکثریت مردم جامعه در سلسله‌مراتب منزلتی مشخصی به‌عنوان فراتر یا فروتر گروه‌بندی می‌شوند (لهسایی زاده، ۱۳۷۷: ۶۴؛ چلبی، ۱۳۸۵: ۲۰۷). این مفهوم از طریق پرسش از میزان درآمد ماهیانه پاسخ‌گو در سطح سنجش نسبی سنجیده شد.

۵/۱/۱۱ تعریف مفهومی و عملیاتی پایگاه اقتصادی

این مفهوم نیز بر اساس نظریه وارنر و چلبی تعریف شد (همان). مفهوم تحصیلات از طریق پرسش

پذیرش خشونت در بزرگ‌سالی است. این عامل در تحقیقات متعدد در بروز پدیده همسرآزاری مشاهده شده است (طالب پور، ۱۳۹۶). منظور از تجربه کودکی خشونت در این تحقیق مشاهده خشونت پدر علیه مادر در کودکی توسط زوجین است. به بیان دیگر، منظور تجربه‌هایی است که زن یا شوهر در دوران کودکی خود قربانی خشونت والدین نسبت به کودک بوده یا شاهد اذیت و آزار مادر توسط پدر بوده‌اند. این تجربه‌ها شامل توهین، توبیخ، تنبیه بدنی توسط اعضای خانواده یا اذیت و آزار بدنی، عاطفی، قهر نسبت به مادر و نیز مشکلات مالی و اجتماعی والدین بوده است. این مفهوم از طریق پرسش زیر سنجیده شد: "تا چه اندازه موارد زیر در دوران کودکی و بزرگ‌سالی در خانواده پدری شما وجود داشته است؟" پاسخ به گویه‌های شماره ۶۷ تا ۷۳ با طیف لیکرت در پنج درجه از هیچ‌وقت (۰)، به‌ندرت (۱)، گاهی (۲)، اغلب اوقات (۳)، همیشه (۴) سنجیده و نمره‌گذاری شد. نمره بیشتر میزان اهمیت بیشتر تجربه زن‌آزاری را نشان می‌دهد.

۵/۱/۹ تعریف مفهومی و عملیاتی نگرش

نگرش^۱ مفهومی گسترده و متنوع است و معانی بسیاری برای آن بیان شده است. لیکن برای سهولت در این تحقیق سه معنای کلی مد نظر قرار گرفته است. اول، حالتی ذهنی است که آمادگی برای عمل را فراهم می‌سازد. نگرش‌ها دو حالت ارزیابان مثبت (درست) و منفی (غلط) دارند. منظور محقق نگرش‌ها و تصوراتی درباره وظایف و اختیارات زوجین است که آمادگی برای رفتار زوجین را فراهم می‌سازد. دوم، این مفهوم شامل آگاهی‌ها است. آگاهی^۲ اطلاعات یا شناخت‌هایی است که زنان یا مردان از وظایف و اختیارات زوجین طبق عرف و فرهنگ جامعه دارند. سوم، شامل باورها است. باورها^۳ جملات خبری و تصدیقی هستند که واقعیت‌های جهان را از نظر پاسخ‌گو نشان می‌دهد. لذا باورها درباره وظایف و اختیارات زوجین شامل مواردی

³ Belief

¹ attitude

²Consciousness

مشاهده اکتشافی در محل اورژانس اجتماعی آذرشهر انجام شد. گردآوری داده‌ها از طریق پرسش-نامه و به‌صورت مصاحبه بود.

تحصیلات پاسخ‌گو در سطح سنجش رتبه‌ای سنجیده شد.

۵٫۲ ابزار گردآوری اطلاعات

گردآوری اطلاعات نظری از طریق مطالعات کتاب-خانه‌ای، مقالات و کتاب‌ها انجام شد. برای سنجش متغیرها و تهیه پرسش‌نامه محقق‌ساخته از طریق استفاده از مصاحبه اکتشافی توسط پژوهشگر و نیز

۵٫۳ روش تجزیه و تحلیل

جدول ۱ نشان می‌دهد که همه شاخص‌ها جز نگرش، ناپارامتریک هستند. لذا برای تحلیل‌های آماری از نرم‌افزار حداقل مربعات جزئی استفاده شد.

جدول ۱. آزمون پارامتری/نا پارامتری متغیرها

Table 1: Parametric /non-parametric test of variables

درآمد ماهیانه	تحصیلات	دلایل زن‌آزاری	تجربه کودکی	نگرش غلط	باور غلط	آگاهی غلط	زن-آزاری		
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	تعداد	
۶,۵۸۹,۰۰۰	۶/۷۲	۰/۸۹۵	۱/۳۵۷	۱/۰۰۴	۱/۱۹۵	۱/۰۵۳	۰/۶۶۵	میانگین	Normal Parameters
۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	Asymp. Sig. (2-tailed)	

زمینه محدودیت ندارد. با استفاده از توانایی‌های آماری در این مدل، برازش مدل، روایی و پایایی سازه‌ها، بررسی هم‌خطی سازه‌ها، ضرایب تأثیر مستقیم وزیر مستقیم متغیرها و سازه‌ها بر متغیر وابسته (زن‌آزاری)، و نهایتاً قدرت تبیین مدل محاسبه شد.

۵٫۴ روایی و پایایی شاخص‌ها

جدول ۲ روایی و پایایی شاخص‌ها را نشان داده است. با توجه به حجم نمونه، کم و نا پارامتریک بودن سازه‌ها از نرم‌افزار R و مدل‌سازی معادلات ساختاری^۱ استفاده شد؛ زیرا این نرم‌افزار در این

جدول ۲. شاخص‌های روایی و پایایی سازه‌ها

Table 2: Validity and reliability indicators of constructs

alpha	rhoC	rhoA	AVE	تعداد گویه	حداقل بار عاملی	حداکثر بار عاملی	نام سازه‌ها در مدل
۰/۹۷۷	۰/۹۷۸	۰/۹۷۸	۰/۷۰۵	۱۹	۰/۷۶	۰/۹۱	نگرش‌های غلط
۰/۹۲۰	۰/۹۳۶	۰/۹۲۳	۰/۶۷۹	۷	۰/۷۱	۰/۸۱	تجربه در کودکی
۹۸۲/۰	۹۸۳/۰	۹۸۳/۰	۷۳۴/۰	۲۱	۰/۷۴	۰/۹۱	زن‌آزاری

(پایایی همگون) در حد مطلوب است؛ زیرا به ازای هر سه سازه بالاتر از ۰/۷۰ است. لذا می‌توان گفت همبستگی بالایی بین هر جفت از گویه‌های هر سازه وجود دارد. در نتیجه، گویه‌های متعلق به هر سازه با همان سازه رابطه دارند. قابل ذکر است که ضریب

تفسیر جدول ۲: با توجه به اینکه مقدار شاخص AVE (ضریب روایی همگرا یا میانگین واریانس اشتراکات) به ازای هر سه سازه بالاتر از ۰/۵۰ (فورنل و لارکر، ۱۹۸۱) و مقدار شاخص‌های Alpha (آلفای کرونباخ)، rhoC (پایایی ترکیبی^۲) و rhoA و

² Composite Reliability (CR)

¹ Partial Least Square structural equation modeling

(Hair et al., 2021: 80). جدول ۲ نشان داد که پارهای عاملی همه گویه‌های سازه‌ها در حد مطلوب است.

۵٫۶ بررسی هم‌خطی بین سازه‌ها

برای اطمینان از عدم وجود همبستگی بین گویه‌های هر عامل با گویه‌های عامل‌های دیگر به بررسی هم‌خطی^۱ بین سازه‌ها می‌پردازیم. شاخصی که برای سنجش این امر به کار می‌رود شاخص VIF^2 و ضریب تحمل^۳ است. خروجی به شرح جدول ۳ است:

جدول ۳. شاخص هم‌خطی بین سازه‌ها

Table 3: Collinearity index between constructs

شاخص	رابطه درآمد و نگرش	درآمد	تحصیلات	تجربه	نگرش‌ها
VIF	۵۵۲/۱	۱/۷۲۷	۳/۶۳۸	۳/۷۸۱	۲/۹۲۱
ضریب تحمل	۰/۶۲	۰/۵۸	۰/۲۷	۰/۲۶	۰/۳۴

۶ یافته‌های تحقیق

۶٫۱ توصیف متغیرهای زمینه‌ای پاسخ-گویان

جدول ۴ توصیف متغیرهای طبقه‌ای را شامل: محل تکمیل پرسش‌نامه توسط پاسخ‌گویان، تحصیلات پاسخ‌گو، تحصیلات همسر و جنسیت را نشان داده است. سایر متغیرهای کمی به دلیل رعایت اختصار صرفاً نتایج خروجی‌ها بدون درج جداول، به تفکیک متغیرها بیان شده است.

Alpha محافظه‌کارتر و برعکس آن rhoC (CR) ضریب لیبرال‌تر است ولی ضریب rhoA بین این دو قرار دارد زیرا بین دو ضریب قبلی قرار دارد (Hair et al., 2021: 77).

۵٫۵ بررسی پارهای عاملی

یک معیار دیگر برای ارزیابی روایی همگرا، بررسی پارهای عاملی است (Hair et al., 2021: 96). چنانچه بار عاملی هر گویه بزرگ‌تر یا مساوی با ۰/۷۰۸ باشد به این معنی است که برای سنجش سازه مورد نظر مناسب است یا به عبارتی، با آن سازه رابطه دارد یا اصطلاحاً روی آن سازه بار می‌شود

هدف این شاخص، بررسی فرض وجود هم‌خطی بین سازه‌ها و متغیرهای مستقل است. این شاخص بر مبنای معیار زیر تفسیر می‌شود: با توجه به جدول ۳، از آنجایی که مقدار شاخص VIF (عامل تورم واریانس) به ازای همه سازه‌ها و متغیرهای مستقل، کم‌تر از ۰/۵ است، فرض وجود هم‌خطی بین سازه‌ها و متغیرهای مستقل رد می‌شود. ضریب تحمل معکوس عامل تورم واریانس است ($1/VIF$) و چون بالاتر از مقدار ۰/۲ است؛ لذا فرض هم‌خطی بین متغیرهای مستقل رد می‌شود.

³ tolerance

¹ Collinearity

² Variance Inflation Factor (VIF)

جدول ۴. توصیف متغیرهای زمینه‌ای پاسخ‌گویان

Table 4: Description of contextual variables of the respondents

تحصیلات پاسخ‌گو							محل پاسخ‌گو			
فوق و بالاتر	لیسانس	فوق‌دیپلم	دیپلم	دبیرستان	راهنمایی	بی‌سواد	تعداد	اورژانس	خانوارها	%
۱۷	۱۸	۷	۴	۲	۱	۱	تعداد	۳۰	۲۰	تعداد
۰/۳۴	۰/۳۶	۰/۱۴	۰/۰۸	۰/۰۴	۰/۰۲	۰/۰۲	%	۰/۶	۰/۴	%
تحصیلات همسر							جنسیت			
		فوق و بالاتر	لیسانس	فوق‌دیپلم	دیپلم	راهنمایی	تعداد	مرد	زن	تعداد
		۱۸	۱۹	۴	۵	۴	تعداد	۲۱	۲۹	تعداد
		۰/۳۶	۰/۳۸	۰/۰۸	۰/۱	۰/۰۸	%	۰/۴۲	۰/۵۸	%
آموزشی	اداری	شغل پاسخ‌گو	بی‌جواب	آزاد	اصناف	کارگر	خانه‌دار	آموزشی	اداری	شغل پاسخ‌گو
۱۶	۱۳	تعداد	۵	۴	۳	۴	۵	۱۶	۱۳	تعداد
۳۲/۰	۲۶/۰	%	۱/۰	۰/۸/۰	۰/۶/۰	۰/۸/۰	۱/۰	۳۲/۰	۲۶/۰	%
آموزشی	اداری	شغل همسر	بی‌جواب	اصناف	کارگر	خانه‌دار	آموزشی	اداری	شغل همسر	
۱۵	۱۴	تعداد	۶	۲	۷	۶	۱۵	۱۴	تعداد	
۳/۰	۲۸/۰	%	۱۲/۰	۰/۴/۰	۱۴/۰	۱۲/۰	۳/۰	۲۸/۰	%	

تعداد فرزندان: حداقل تعداد فرزند کل پاسخ‌گویان، صفر و حداکثر، ۵ فرزند بود. میانگین تعداد فرزند ۲/۱ و انحراف معیار آن معادل ۱/۴ فرزند بود. تفاوت تعداد فرزندان برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار بود به طوری که این شاخص در مراجعین اورژانس بیشتر بود.

میزان درآمد ماهیانه: حداقل درآمد ماهیانه کل پاسخ‌گویان، ۵۵۰،۰۰۰ تومان و حداکثر، ۱۲،۰۰۰،۰۰۰ تومان بود. میانگین درآمد ماهیانه، ۶،۶۷۳،۷۵۰ تومان و انحراف معیار آن معادل ۲،۱۲۳،۸۸۶ تومان بود. تفاوت این شاخص برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار نبود.

درآمد ماهیانه همسر: حداقل درآمد ماهیانه کل پاسخ‌گویان ۴،۵۰۰،۰۰۰ تومان و حداکثر ۱۰،۰۰۰،۰۰۰ تومان بود. میانگین درآمد ماهیانه ۶،۷۴۸،۶۴۸ تومان و انحراف معیار آن معادل ۱،۴۸۳،۵۴۳ تومان بود. تفاوت این شاخص برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار نبود.

۶،۲ توصیف متغیرهای کمی

سن: حداقل سن کل پاسخ‌گویان ۱۹ سال و حداکثر ۵۰ سال بود. میانگین سنی ۳۳/۲ سال و انحراف معیار سن معادل ۹/۷ سال بود. تفاوت سن پاسخ‌گو برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار بود؛ به طوری که سن مراجعین اورژانس بیشتر بود.

سن همسر: حداقل سن همسر کل پاسخ‌گویان، ۱۸ سال و حداکثر، ۵۲ سال بود. میانگین سنی همسر ۳۳/۹ سال و انحراف معیار سن معادل ۴/۷ سال بود. تفاوت سن همسر برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار بود. به طوری که سن همسر مراجعین اورژانس بیشتر بود.

تعداد سال‌های ازدواج: حداقل مدت ازدواج کل پاسخ‌گویان، ۱ سال و حداکثر، ۲۲ سال بود. میانگین مدت ازدواج ۷/۵ سال و انحراف معیار آن معادل ۵/۱ سال بود. تفاوت تعداد سال‌های ازدواج برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار بود به طوری که این شاخص در مراجعین اورژانس بیشتر بود.

نشان داده و معنادار بودن تفاوت‌ها با ستاره جلو گزینه بزرگ‌تر مشخص شده است. در مراجعین اورژانس سن پاسخ‌گو بالاتر، سن همسر بالاتر، تعداد فرزند بیشتر بود.

۶،۳ مقایسه پایگاه اجتماعی اقتصادی پاسخ‌گویان عادی و اورژانس اجتماعی

جدول ۵ تفاوت میانگین‌های رتبه‌ای پایگاه اجتماعی اقتصادی پاسخ‌گویان عادی و اورژانس اجتماعی را جدول ۵. آزمون تفاوت میانگین رتبه‌ای پایگاه اجتماعی اقتصادی پاسخ‌گویان عادی و اورژانس اجتماعی

Table 5. Mean rank difference test of the socio-economic status of normal respondents and social emergency

متغیرها	محل تکمیل پرسش‌نامه	تعداد	میانگین رتبه‌ای
سن پاسخ‌گو	خانوارها	۲۰	۱۹/۵۵
	اورژانس	۳۰	۲۹/۴۷*
سن همسر	خانوارها	۲۰	۱۹/۶۸
	اورژانس	۳۰	۲۹/۳۸*
تعداد سال‌های ازدواج	خانوارها	۲۰	۱۹/۶۵
	اورژانس	۳۰	۲۹/۴۰*
تعداد فرزندان	خانوارها	۲۰	۲۰/۳۳
	اورژانس	۳۰	۲۸/۹۵*
میزان درآمد ماهیانه	خانوارها	۱۶	۱۹/۹۷
	اورژانس	۲۴	۲۰/۸۵
میزان درآمد ماهیانه همسر	خانوارها	۱۶	۲۲/۲۸
	اورژانس	۲۱	۱۶/۵۰

Test Statistics ^{a,b}	سن پاسخ‌گو	سن همسر پاسخ‌گو	تعداد سال‌های ازدواج	تعداد فرزندان	درآمد ماهیانه پاسخ‌گو	درآمد ماهیانه همسر
Chi-Square	۵/۵۸۰	۵/۳۴۵	۵/۴۵۷	۴/۶۶۰	/۰۵۶	۲/۶۳۹
.Asymp. Sig	۰/۰۱۸*	۰/۰۲۱*	۰/۰۱۹*	۰/۰۳۱*	۰/۸۱۳	۰/۱۰۴

a Kruskal Wallis Test
b Grouping Variable: نوع پاسخ‌گو

* تفاوت میانگین برحسب نوع پاسخ‌گو معنادار است.

* تفاوت متغیرها برحسب نوع پاسخ‌گویان خانوار و مراجعین اورژانس و پایگاه اجتماعی اقتصادی معنادار و مقدار آن بیشتر است.

درحالی‌که ۳۶ درصد در حد به‌ندرت این تجربه را داشتند. ۱۸ درصد گاهی تجربه کرده‌اند و ۸ درصد اغلب اوقات تجربه کرده‌اند و ۴ درصد همیشه این تجربه را در زندگی خود داشته‌اند. در مجموع ۳۰ درصد پاسخ‌گویان گاهی تا همیشه این خشونت را در زندگی خود تجربه کرده‌اند.

۶،۴ میزان شیوع زن‌آزاری

جدول ۶ توزیع پاسخ‌گویان بر حسب درجات شیوع زن‌آزاری را در بین پاسخ‌گویان نشان می‌دهد. معادل ۳۴ درصد کل پاسخ‌گویان میزان زن‌آزاری هیچ‌وقت آن را در زندگی زناشویی خود تجربه نکرده‌اند.

جدول ۶. شاخص کل شیوع زن‌آزاری در بین پاسخ‌گویان

Table 6: Index of total prevalence of female abuse among respondents

فراوانی	درصد	درجه اهمیت
۱۷	۰/۳۴	هیچ‌وقت
۱۸	۰/۳۶	به‌ندرت
۹	۰/۱۸	گاهی
۴	۰/۰۸	اغلب
۲	۰/۰۴	همیشه
۵۰	۱	جمع

می‌شود که همه موارد آگاهی‌های نادرست زوجین همبستگی مستقیم و معناداری با میزان تجربه زن-آزاری زنان دارد. میزان آگاهی‌های نادرست زوجین از حداقل ۱۸ درصد تا ۴۴ درصد در نوسان بود.

۶،۵ رابطه آگاهی‌های نادرست با میزان زن‌آزاری

جدول ۷ رابطه همبستگی انواع مصادیق آگاهی‌های نادرست با شاخص کل میزان زن‌آزاری را به ترتیب اهمیت ضریب همبستگی نشان می‌دهد. ملاحظه

جدول ۷. رابطه آگاهی‌های نادرست با میزان زن‌آزاری

Table 7: The relationship between false knowledge and the amount of female abuse

ضریب همبستگی	موافق یا مردد	گویه‌ها
۰/۷۸۶**	%۲۴	هنگام ازدواج دختر باید حتماً بکارت داشته باشد غ
۰/۷۸۴**	%۱۸	نداشتن بکارت برای دختر نشانه بی‌عفتی اوست غ
۰/۷۱۹**	%۲۶	در صورت نافرمانی زن از شوهرش، مرد قانوناً حق کتک زدن او را دارد. غ
۰/۶۵۳**	%۲۸	زن قانوناً موظف است کلیه امور داخلی خانه از قبیل آشپزی، نظافت، نگهداری کودک و امثال آن را انجام دهد غ
۰/۶۳۱**	%۲۶	اگر زن بیرون از خانه کار می‌کند و درآمد دارد باید آن را صرف مخارج خانه کند غ
۰/۶۱۰**	%۲۲	اگر زن متجاهل با مرد دیگری ارتباط نامشروع برقرار نماید، شوهرش قانوناً می‌تواند او را بزند یا حتی بکشد. غ
۰/۵۲۹**	%۳۶	مرد قانوناً حق دارد هر جا و هر زمان که بخواهد با همسرش رابطه زناشویی داشته باشد، حتی اگر همسرش متمایل به این کار نباشد. غ
۰/۴۵۹**	%۴۴	دختر اگر بکارت نداشته باشد، قانوناً و شرعاً ازدواج با او صحیح نیست غ

اهمیت ضریب همبستگی نشان می‌دهد. ملاحظه می‌شود که همه موارد باورهای نادرست زوجین همبستگی مستقیم و معناداری با میزان تجربه زن-آزاری زنان دارد. میزان باورهای نادرست بین ۳۲ درصد تا ۴۰ درصد در نوسان بود.

۶،۶ همبستگی باورهای نادرست با شاخص زن‌آزاری

جدول ۸ رابطه همبستگی انواع مصادیق باورهای نادرست با شاخص کل میزان زن‌آزاری را به ترتیب

جدول ۸. همبستگی باورهای نادرست با شاخص زن‌آزاری

Table 8: Correlations of false beliefs with the index of female abuse

ضریب همبستگی	درصد موافق یا مردد	گویه‌ها
۰/۷۳۸**	%۳۲	زن از شوهرش باید حرف‌شنوی کامل داشته باشد، ولی مرد لازم نیست همیشه به حرف زنش گوش کند. غ
۰/۶۹۱**	%۳۴	زن اگر پایش به کلانتری و دادگاه باز شد، نباید با او زندگی کرد غ
۰/۶۳۴**	%۴۰	به‌طور کلی زن‌ها از لحاظ عقلی به پای مردها نمی‌رسند. غ
۰/۵۹۵**	%۳۶	در هر تصمیم‌گیری از جانب زن مشورت با یک مرد لازم است. غ

می‌شود که همه موارد نگرش‌های نادرست زوجین، همبستگی مستقیم و معناداری با میزان تجربه زن-آزاری زنان دارد. میزان نگرش‌های نادرست بین ۲۲ درصد تا ۳۶ درصد در نوسان بود.

۶،۷ همبستگی نگرش‌های نادرست با شاخص زن‌آزاری

جدول ۹ رابطه همبستگی انواع مصادیق نگرش‌های نادرست با شاخص کل میزان زن‌آزاری را به ترتیب اهمیت ضریب همبستگی نشان می‌دهد. ملاحظه

جدول ۹. همبستگی نگرش‌های نادرست با شاخص زن‌آزاری

Table 9: Correlation of incorrect attitudes with the index of female abuse

ضرب همبستگی	درصد موافق یا مردد	با شاخص زن‌آزاری
۰/ ۷۶۶**	%۳۲	مردان شاغل در هر رشته‌ای موفق‌تر از زنان شاغل در آن رشته هستند.
۰/ ۷۳۵**	%۲۸	چون مردان قوی‌تر از زنان هستند، پس حق دارند در خانه زور بگویند و هرچه می‌گویند قبول شود. غ
۰/ ۷۲۴**	%۳۲	رفتن به مسافرت و تعیین مقصد آن با مردان است. غ
۰/ ۷۰۶**	%۳۶	نوع غذاهایی که در خانه طبخ می‌شود، باید طبق سلیقه مرد باشد. غ
۰/ ۶۹۶**	%۳۶	برای زن همسر و کدبانو بودن شایسته‌تر از تحصیل کردن و کار بیرون از خانه است. غ
۰/ ۶۷۸**	%۳۲	انتخاب اسم برای فرزندان باید توسط پدر انجام شود. غ
۰/ ۶۴۹**	%۳۲	تصمیم‌گیری در فرزندآوری با مردان است. غ
۰/ ۶۳۲**	%۲۲	تنها محیط مناسب برای زنان، خانه و بهترین کار برای آن‌ها خانه‌داری است. غ
۰/ ۶۲۴**	%۲۴	زن با لباس سفید به خانه شوهرش می‌رود و با لباس سفید باید برگردد.
۰/ ۵۸۵**	%۳۲	چون مرد بیرون از خانه کار می‌کند و مخارج خانه را تأمین می‌کند، حق دارد زن را کتک بزند. غ

تمیزکاری ۳۰ درصد؛ به دلیل عدم انجام وظایف درست آشپزی ۱۸ درصد. تفاوت معناداری بین نوع پاسخ‌گو و دلایل دیده نشد.

۶،۱۰ تجربه زن‌آزاری در دوران کودکی

در هیچ‌یک از موارد هفتگانه تجربه زن‌آزاری دوران کودکی تفاوت معنادار بین پاسخ‌گویان عادی و مراجعین اورژانس اجتماعی وجود نداشت. یافته‌ها نشان داد که کل پاسخ‌گویان اعلام نمودند که همسرشان در کودکی زن‌آزاری را به‌طور "همیشه یا اغلب اوقات" به شیوه‌های زیر مشاهده یا تجربه نموده‌اند: ۳۲ درصد درگیر مشکلات اقتصادی و اجتماعی والدین بوده‌اند؛ ۲۸ درصد توسط والدین با دادوفریاد و قهر مواجه بوده‌اند؛ ۲۸ درصد مادر همسرشان توسط پدر همسرشان مورد توهین و بی‌احترامی قرار گرفته‌اند؛ ۲۲ درصد مادر همسرشان

۶،۸ مقایسه کلی آگاهی‌ها، باورها و

نگرش‌های نادرست درباره وظایف و اختیارات زوجین

نتایج نشان داد که ۲۲ درصد کل پاسخ‌گویان، آگاهی‌های نادرست (از نظر کارشناسان) را قبول داشتند یا بی‌نظر (بی‌اطلاع) بودند. این درصد برای باورهای نادرست ۱۸ درصد و نگرش‌های نادرست ۲۲ درصد بود.

۶،۹ دلایل زن‌آزاری

زن‌آزاری توسط کل پاسخ‌گویان "گاهی تا همیشه" به ترتیب به دلایل زیر اتفاق افتاده است. به دلیل عدم انجام وظایف مراقبت از کودک و فرزند ۳۶ درصد؛ به دلیل عدم اجابت خواسته شوهر در امور جنسی ۳۶ درصد؛ به دلیل عدم انجام وظایف نظافت و

به ازای هیچ‌یک از مسیرها شامل صفر نیست، نتیجه می‌گیریم که همه روابط فوق در سطح ۰/۰۵ معنا دارند. بنابراین، هیچ‌کدام از فرضیه‌ها رد نشدند. در جدول ۱۰، نتیجه آزمون فرضیه‌های تحقیق از آزمون رد عبور کرد و لذا تأیید شد.

(۱) نگرش‌ها نادرست ۰/۲۹ بر زن‌آزاری تأثیر مثبت دارد.

(۲) تجربه کودکی ۰/۷۹ بر نگرش‌های نادرست تأثیر مثبت دارد. (میانجی) تجربه کودکی مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر زن‌آزاری است؛ زیرا نگرش‌های نادرست را افزایش می‌دهد).

(۳) تجربه کودکی ۰/۴۶ بر زن‌آزاری تأثیر مثبت دارد.

(۴) تحصیلات ۰/۲۹- بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.

(۵) درآمد ۰/۲۳- بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.

(۶) درآمد تأثیر نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری را به میزان ۰/۳۱- کاهش می‌دهد. (تعدیل) تأثیر نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری در بین افراد با درآمد بالا کمتر است).

جدول ۱۰. آزمون فرضیات و برآورد ضرایب مسیر و سطح معناداری

Table 10: Test of assumptions and estimation of path coefficients and significance level

Original Est.	Bootstrap Mean	Bootstrap SD	T Stat.	% CI۲/۵	% CI۹۷/۵	رابطه‌ها
۰/۲۸۸	۰/۳۰۶	۰/۰۹۹	۲/۹۱	۰/۱۲۱	۰/۵۰۴	رابطه نگرش‌ها با زن‌آزاری
۰/۷۹۴	۰/۸۰۱	۰/۰۴۳	۱۸/۵۱۹	۰/۷۰۷	۰/۸۷۶	رابطه تجربه کودکی با نگرش‌ها
۰/۴۵۷	۰/۴۵۸	۰/۱	۴/۵۸۶	۰/۲۵۵	۰/۶۳۶	رابطه تجربه کودکی با زن‌آزاری
-۰/۲۸۷	-۰/۲۸۹	۰/۱۳۴	-۲/۱۵	-۰/۵۶۷	-۰/۰۳۳	رابطه تحصیلات با زن‌آزاری
-۰/۲۲۶	-۰/۲۲۳	۰/۰۷۶	-۲/۹۶۲	-۰/۳۶۲	-۰/۰۵۵	رابطه درآمد با زن‌آزاری
-۰/۳۱	-۰/۳۱	۰/۰۹۴	-۳/۳۰۵	-۰/۴۸	-۰/۱۱۶	تعدیل رابطه درآمد با زن‌آزاری با نگرش

برای ارزیابی قدرت تبیین مدل به کار می‌رود و مقدار R^2 بالاتر از ۰/۷۵ به معنای قدرت تبیین بالاتر است (Hair et al., 2021: 118). خروجی به شرح جدول ۱۱ است.

توسط پدرشان همیشه یا اغلب اوقات از خانه بیرون رانده شده‌اند؛ ۲۰ درصد در کودکی مورد توهین بی‌احترامی اعضای خانواده قرار گرفته‌اند؛ ۱۷ درصد از طرف خانواده تنبیه بدنی شده‌اند؛ ۱۶ درصد شاهد کتک‌کاری والدین بوده‌اند.

۶/۱۱ تحلیل تبیینی

برای تبیین میزان زن‌آزاری به عنوان متغیر وابسته کلیه متغیرهای تحقیق در مدل‌های متعدد تبیینی به‌طور مکرر وارد مدل شدند. پس از بررسی برازش مدل‌ها و معنادار بودن آن‌ها و حذف متغیرهای نامناسب در مدل، مدل نهایی مطلوب تعیین شد. شکل ۱ مدل نهایی تبیین را نشان داده است. همچنین ضرایب تأثیر مستقیم و زیر مستقیم متغیرهای مستقل آشکار و پنهان بر متغیر وابسته در این مدل مشخص شد. ستون Original Est در جدول ۱۰، نشان‌دهنده ضرایب مسیر است. تشخیص معنادار بودن ضرایب مسیر به دو شیوه امکان‌پذیر است. اول، مقدار ستون T Stat بیشتر از ۱/۹۶ باشد (Hair et al., 2021: 126). دوم، در ستون‌های فاصله اطمینان ۲۵ درصد و ۹۷/۵ درصد عدد صفر قرار نگیرد (Hair et al., 2021: 148). با توجه به اینکه مقدار T Stat. به ازای کلیه مسیرها بیشتر از ۱/۹۶ است و فاصله اطمینان برآورد شده،

۶/۱۲ ارزیابی قدرت تبیین مدل

هدف از ساخت مدل PLS به حداکثر رساندن میزان واریانس تبیین نشده متغیر وابسته (یعنی مقدار R^2 است (Hair et al., 2021: 12). به‌طورکلی، مقدار R^2

جدول ۱۱. بررسی قدرت تبیین مدل

Table 11: Examining the explanatory power of the model

	زن‌آزاری	نگرش
R^2	۰/۸۸۲	۰/۶۳۱

متغیر تعدیل‌گر با شکل بیضی نمایش داده شده است.

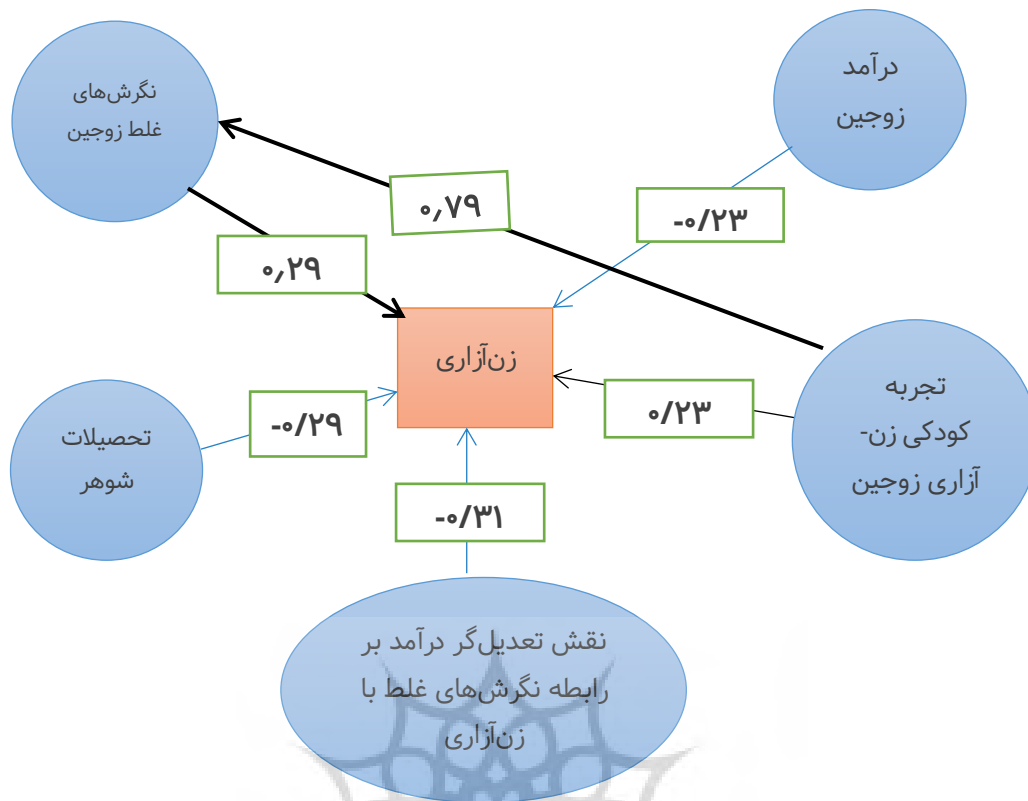
نکته: ضریب مسیر (Original Est.) زن‌آزاری → تجربه کودکی در شکل ۱ با جدول ۱۰ تفاوت دارد. ضریب مسیر در جدول ۱۰ برابر با ۰/۴۵۷ است و در شکل ۱ برابر با ۰/۲۳ است. علت این تفاوت این است که در جدول ۱۰، اثر مستقیم تجربه کودکی بر زن‌آزاری گزارش شده است. درحالی‌که در شکل‌های ۱ و ۲، اثر غیرمستقیم تجربه کودکی بر زن‌آزاری (از طریق نگرش نادرست) گزارش شده است. اگر سازه‌ای هم دارای اثر مستقیم و هم اثر غیرمستقیم باشد، نرم‌افزار در خروجی تصویری اثر غیرمستقیم را نمایش می‌دهد.

تفسیر جدول ۱۱: با توجه به این‌که مقدار R^2 متغیر وابسته اصلی (زن‌آزاری) بالاتر از ۰/۷۵ است می‌توان نتیجه گرفت مدل از قدرت بالایی برای تبیین زن‌آزاری برخوردار است. با این حال، مقدار R^2 به ازای نگرش کمتر از ۰/۷۵ است. $0/5 \leq R^2 < 0/75$ که نشان‌دهنده قدرت تبیین متوسط است (Hair et al., 2021: 118).

۶/۱۳ ترسیم مدل نهایی

در شکل ۱، خطوط صورتی نشان‌دهنده روابط معکوس و خطوط سیاه نشان‌دهنده روابط مستقیم است. همچنین، ضخامت روابط نشان‌دهنده اندازه اثر است (روابط قوی‌تر ضخامت بیشتری دارند) و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

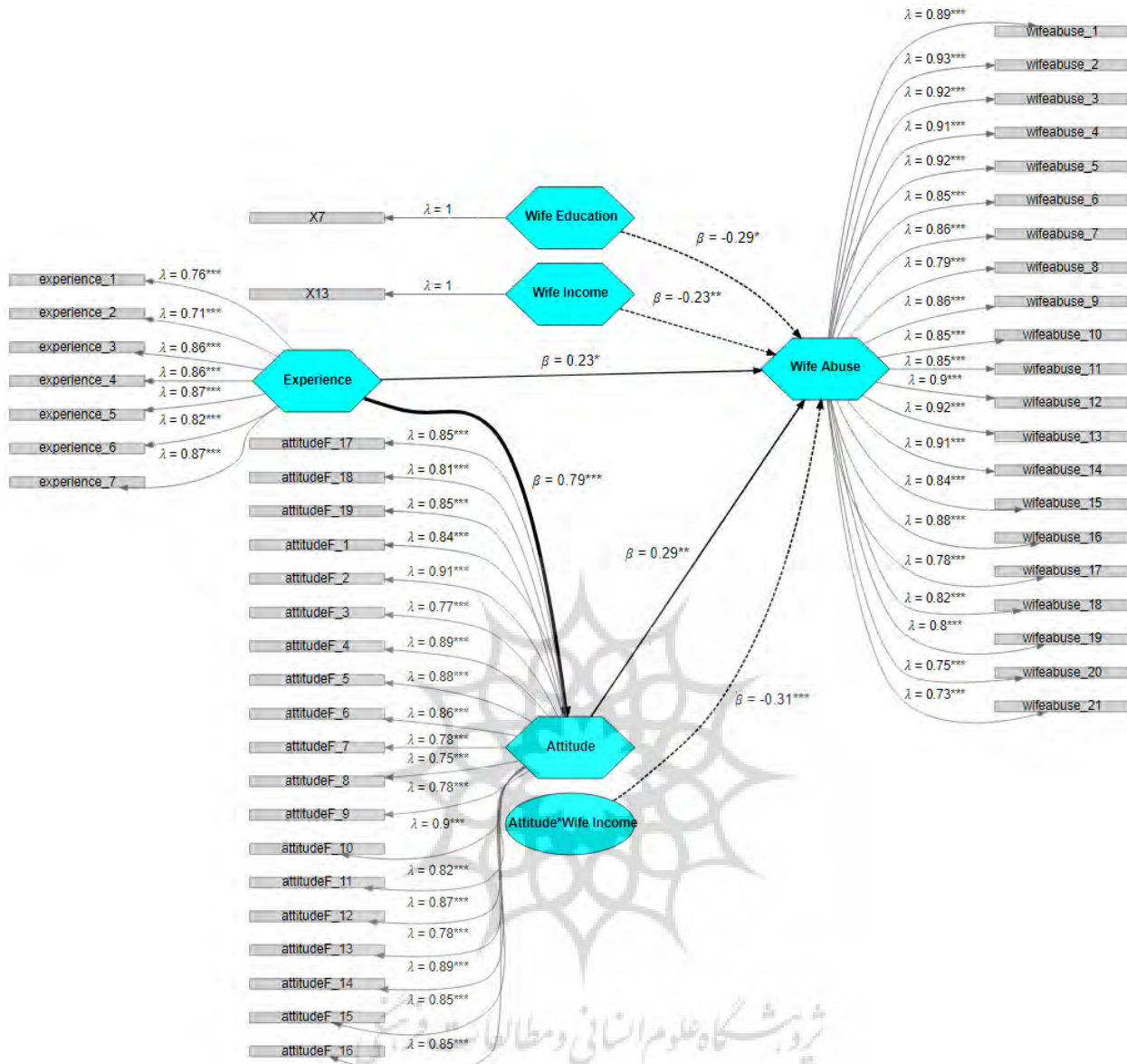

شکل ۱. مدل بازسازی شده تبیین زن آزاری بر اساس معادلات ساختاری PLS

(رنگ سیاه ساده خط=تأثیر مستقیم سیاه پررنگ=نقش میانجی رنگ صورتی=تأثیر معکوس)

Figure 1: The reconstructed model of the explanation of female abuse based on PLS structural equations

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲. مدل خروجی تبیین کننده زن آزاری

Figure 2: Output model explaining female abuse

۷ بحث و نتیجه‌گیری

علیه زن در زندگی مشترک خود تجربه کرده‌اند. هم-سو با این نتیجه، تحقیقات موجود نشان داد خشونت خانگی علیه زنان همچنان شایع است؛ به طوری که حدود ۳۰ درصد زنان در سطح جهان را در برمی‌گیرد (WHO, 2021). درباره موضوع نگرش‌ها، تحقیقات نشان داد اغلب نگرش‌ها مربوط به نقش زن و مرد و انتظارات جامعه از آنان بوده است. چنان‌که نقش زنان را اطلاعات جنسی، اولویت حفظ حرمت خانواده بر امنیت زنان، پذیرش اقتدار

هدف این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر رفتار زن-آزاری با تأکید بر نقش میانجی نگرش‌های زوجین نسبت به حقوق و تکالیف خود در فرآیند تبیین زن-آزاری بود. ابتدا به مهم‌ترین نتایج توصیفی پرداخته می‌شود. یافته‌های تحقیق نشان داد در مجموع ۳۰ درصد پاسخ‌گویان "گاهی تا همیشه" این خشونت را

هم‌سو با تحقیقات پیشین نشان داد زنان و شوهران در زمینه‌های زیر آگاهی‌ها، باورها و نگرش‌های مناسب ندارند: بکارت دختر هنگام ازدواج، حق کتک زدن شوهر، انجام کلیه امور داخلی خانه توسط زن، کار زن در بیرون از خانه، ارتباط نامشروع زن، رابطه زناشویی به‌دلخواه مرد، حرف‌شنوی کامل زن از شوهر، شکایت زن به کلانتری و دادگاه، برتری مردان از لحاظ عقلی، ضرورت مشورت زن با یک مرد، موفق‌تر بودن مردان شاغل از زنان شاغل، حق زورگویی مردان در خانه، حق تصمیم درباره مسافرت و تعیین مقصد آن با مردان، طبخ غذا مطابق سلیقه مرد، کدبانو بودن زن، تعیین اسم برای فرزندان، تصمیم‌گیری فرزندان با مردان، خانه‌داری بهترین کار برای زن، زن با لباس سفید به خانه شوهرش می‌رود و با لباس سفید باید برگردد. نتایج تحقیق هم‌سو با موارد فوق نشان داد که میزان موافقت یا تردید زنان و مردان درباره آگاهی‌های نادرست از حداقل ۱۸ درصد تا ۴۴ درصد در نوسان بود. میزان باورهای نادرست بین ۳۲ درصد تا ۴۰ درصد در نوسان بود. میزان نگرش‌های نادرست بین ۲۲ درصد تا ۳۶ درصد در نوسان بود. تحقیقات انجام‌شده درباره عوامل مؤثر بر همسرآزاری حاکی از تأثیر هنجارها، باورها و نگرش‌های اجتماعی و جمعی بر خشونت علیه زنان بود؛ به‌طوری‌که رفتار مورد انتظار و مناسب برای زن یا شوهر در جریان خشونت بیان شده است (Haj-Yahia & Schiff, 2007: 13). برای تبیین این نتایج بر اساس نظریه‌های نقش، مشوق‌ها و تعارض‌ها، کارکردگرایی و فمینیستی می‌توان نگرش به حقوق و تکالیف زوجین را بر اساس منافع مردان و زنان تفسیر نمود؛ به‌طوری‌که مردان با رفتار زن‌آزاری اقتدار و کنترل خود را بر زنان تثبیت می‌کنند لذا اعضای خانواده تفکیک نقش‌ها را پذیرفته و آگاهی‌ها، باورها و نگرش‌های نادرست تأییدکننده رفتار آنان است و لذا کارکرد مثبت برای حل تعارضات دارد. زنان نیز که به دلیل محرومیت از منابع مادی، منزلتی و معرفتی خودزا در تعارض می‌بینند، با پذیرش نگرش‌های نادرست از فشار خشونت بر خود می‌کاهند (کریمی، ۱۳۷۷: ۳۴). نتایج

مردان بر زنان و کودکان برای کنترل و انضباط آنان و امثال آن بیان کرده‌اند (همان). لیکن در این تحقیق، موضوع نگرش‌ها حقوق و تکالیف قانونی زوجین بود و میزان نگرش‌های نادرست زوجین از دید متخصصان موردبررسی قرار گرفت. با توجه به متغیرها و روابط بین آن‌ها در فرضیات می‌توان هم‌سویی بین نتایج را به تفکیک فرضیات مورد بررسی قرارداد.

۱) نگرش‌های نادرست زوجین درباره حقوق و تکالیف زوجین با کنترل سایر عوامل، بر زن-آزاری تأثیر مستقیم دارد.

برخی تحقیقات به میزان آگاهی و باورهای عمومی نادرست نسبت به خشونت خانگی و رابطه آن با خشونت اشاره کرده‌اند (Cho et al., 2015؛ Hogan, 2016؛ Yazici et al., 2022؛ صدیق سروستانی، ۱۳۸۶؛ طالب‌پور و کریمی فر، ۱۳۹۸؛ حبیبی و رضایی، ۱۳۹۹) لیکن به نگرش‌ها، آگاهی‌ها و باورهای خاص درباره حقوق و تکالیف زوجین و رابطه آن‌ها با میزان خشونت اشاره نشده و تأثیر عوامل مختلف کنترل نشده است. تحقیقات انجام‌شده درباره عوامل مؤثر بر همسرآزاری حاکی از تأثیر هنجارها، باورها و نگرش‌های اجتماعی و جمعی بر خشونت علیه زنان بود؛ به‌طوری‌که رفتار مورد انتظار و مناسب برای زن یا شوهر در جریان خشونت بیان شده است (Haj-Yahia & Schiff, 2007: 13). تحقیقات پیشین درباره صاحبان نقش افرادی که نگرش‌های منفی علیه زنان در فرآیند خشونت دارند نیز نشان داد اعضای جامعه اعم از زنان و مردان به‌طورکلی، اعضای گروه‌های خاص مانند مددکاران، دانشجویان، مشاوران، شوهران و زنان، انواع باورها و نگرش‌های منفی درباره زنان دارند که با قربانی خشونت شدن آنان رابطه دارد (Haj-Yahia & Schiff, 2007). برخی تحقیقات مصادیق نگرش به حقوق زنان را مورد بررسی قرار داده و نشان داد زنان آگاهی کافی از حقوق زوجیت خود ندارند یا باورهایی مغایر با حقوق قانونی خود دارند (طالب‌پور، ۱۳۹۶). نتایج تحقیق حاضر

پدیده زن‌آزاری به شیوه زیر قابل توجیه است: فرد یاد می‌گیرد که منع اخلاقی برای خشونت با افراد خانواده وجود ندارد. - فرد یاد می‌گیرد کسانی که همدیگر را دوست دارند، می‌توانند با هم رفتار خشن نیز داشته باشند. اگر نتوان راهی برای حل مشکل یافت، خشونت ورزیدن مجاز است (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۱).

۴) تحصیلات همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.

۵) درآمد همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر معکوس دارد.

۶) درآمد همسر، تأثیر مستقیم نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری را کاهش می‌دهد.

نتایج نشان داد که فرضیات فوق تأیید شد. زوجینی که تحصیلات و درآمد بالاتر دارند، زن‌آزاری کم‌تری در زندگی مشترک خود تجربه کرده‌اند. همچنین نقش درآمد به عنوان متغیر تعدیل‌گر این بود که تأثیر مثبت و معنی‌دار نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری را کاهش داد. بدین معنا که تأثیر مثبت نگرش نادرست بر زن‌آزاری در افراد با درآمد بالاتر، کمتر است. این نتایج با تحقیقات پیشین هم‌سویی دارد، به‌طوری‌نشان دادند که تحصیلات و درآمد، رابطه معکوس با خشونت خانگی دارد. (Yazici et al., 2022؛ توسلی و منیری فر، ۱۳۸۸؛ حمزه‌ای ماشاری و دیگران، ۱۴۰۰؛ عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۶). لیکن برخی تحقیقات به جهت رابطه اشاره نکرده‌اند یا صرفاً به تحصیلات یکی از زوجین اشاره نموده‌اند و از طرفی این رابطه با نگرش‌ها و آگاهی‌های نادرست کنترل نشده است. علاوه بر این، نقش تعدیل‌گری درآمد زوجین بر رابطه نگرش با خشونت کم‌تر بررسی شده است.

۸ پیشنهاد‌های کاربردی

با توجه به نتایج تبیینی تحقیق، برای کاهش زن‌آزاری پیشنهاد می‌شود:

فوق با نظریه فیش باین -آیزن نیز قابل توجیه است؛ زیرا معتقدند برای تبیین رفتار باید به سراغ نگرش رفت. رفتار تابع قصد و نیت است. این دو تابع دو متغیر دیگر است یکی تمایل یا انگیزه، دوم هنجار ذهنی که عبارت است از تبعیت از افراد ذی‌نفوذ که همان الگوهای مرجع هستند. این افراد فشاری بر فرد وارد می‌کنند که رفتاری را بپذیرند یا نپذیرند (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۹). لذا زن‌آزاری تابع نگرش‌های نادرست است و به عنوان هنجار ذهنی که از دیگران و اطرافیان آموخته می‌شود، قابل توجیه است.

۲) تجربه کودکی زن‌آزاری همسر با کنترل سایر عوامل، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد.

۳) تجربه زن‌آزاری همسر از طریق (میانجی-گری) افزایش نگرش‌های نادرست، بر زن‌آزاری تأثیر مستقیم دارد.

رابطه تجربه یا مشاهده خشونت در گذشته با خشونت خانگی در زندگی مشترک خود، در تحقیقات متعدد تأیید شده است (Hogan, 2016؛ سیف ربیعی و همکاران، ۱۳۸۰؛ طالب‌پور و کریمی فر، ۱۳۹۸؛ عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۶). لیکن کنترل این رابطه با سایر عوامل و نیز با میانجی‌گری نگرش‌ها کم‌تر بررسی شده است. نتایج تحقیق نشان داد که دو فرضیه فوق درباره تأثیر تجربه خشونت در کودکی بر زن‌آزاری به طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق نگرش‌های نادرست بر زن‌آزاری تأیید شد. برای تبیین این نتایج می‌توان به نظریه یادگیری اشاره نمود. باندورا معتقد است که افراد برحسب محیط اطرافشان رفتار می‌کنند و رفتار آنان نه فقط از طریق پاداش و تنبیه واقعی، بلکه از طریق انتظارات دیگران آموخته می‌شود. بر اساس این نظریه می‌توان گفت نگرش‌ها، آگاهی‌ها و باورهای نادرست درباره حقوق و تکالیف زوجین که تأثیر مثبت بر زن‌آزاری دارد، متأثر از شیوه ادراک و شناخت کنشگران، عوامل محیطی، انتظارات دیگران و از انگیزه‌ها و تمایلات فردی هست. لذا رفتار خودتنظیمی از سوی زوجین به‌عنوان کنشگران

حمایت مالی

حمایت مالی در این تحقیق وجود نداشته است.

عدم تعارض منافع

در این تحقیق تعارض منافع وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

جمع‌آوری داده‌های اکتشافی و پرسشگری توسط خانم فاطمه سلطانی انجام شد که بدین‌وسیله از ایشان قدردانی و تشکر می‌شود. همچنین تحلیل‌های تبیینی توسط خانم دکتر صادقی نژاد انجام شد که از زحمات ایشان تشکر و قدردانی می‌شود.

(۱) برنامه‌های آموزشی در رسانه‌های جمعی و اقدامات مددکاری اجتماعی به‌منظور اصلاح نگرش‌های زنان و شوهران نسبت به حقوق و تکالیف خود توسط سازمان‌های ذی‌ربط اجرا شود.

(۲) در برنامه‌های درسی الگوهای صحیح تربیت فرزند در خانواده و نقش آن بر رفتار زن-آزاری در بزرگسالی بیشتر مد نظر قرار گیرد.

(۳) در برنامه‌ریزی‌های اصلاحی گروه‌های کم‌درآمد و کم‌سواد در اولویت قرار گیرد.

(۴) در سیاست‌گذاری‌های دولت به توزیع عادلانه ثروت و بهبود وضع معیشت خانواده‌ها بیشتر توجه شود.

منابع

- احمدی، حبیب (۱۳۸۲). *روان‌شناسی اجتماعی*. شیراز: دانشگاه شیراز.
- اعزازی، شهلا (۱۳۸۰). *زنان کتک‌خورده*. نشر: سالی.
- ایسنا (۲۴ دی ۱۳۹۸). میزان خشونت در آذربایجان شرقی از میانگین کشوری بیشتر است. برگرفته از <https://www.isna.ir/news/98102418869/>
- پاشا شریفی، حسن (۱۳۸۱). *اصول روان‌سنجی و روان‌آزمایی*. تهران: رشد.
- توسلی، افسانه و منیری فر، سارا (۱۳۸۸). مطالعه جامعه‌شناختی تأثیر پایگاه اجتماعی-اقتصادی پرخشونت دیدگی زنان در جریان زندگی زناشویی. *خانواده‌پژوهی*، ۲۰(۵)، ۴۴۱-۴۵۴.
- چلبی، مسعود (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی*. تهران: نی.
- حبیبی، مرضیه و رضایی، آذر می دخت (۱۳۹۹). *رابطه بین استرس ادراک‌شده و حمایت اجتماعی با همسرآزاری در زنان قربانی خشونت خانگی* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت).
- حمزه‌ای ماشاری، سلیمان؛ رشتگار، یاسر و رئوفی، محمود (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی خشونت خانگی در شهر بندرعباس. *نشریه علمی انتظام اجتماعی*، ۱۳(۴)، ۳۵-۱۵.
- خبر آن‌لاین (۱۶ اردیبهشت ۱۴۰۰). *مراجعه سالانه بیش از ۱۰ هزار زن به پزشکی قانونی که مورد خشونت خانگی قرار گرفته‌اند*. برگرفته از
- <https://www.khabaronline.ir/news/1511889/>
- رضایی، مهدی و آبدار، شیرین (۱۳۹۶). *خشونت جنسی در خانواده: یک پژوهش کیفی*. *پژوهش‌نامه زنان*، ۸(۱)، ۵۹-۳۵.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۲). *کندوکاوها و پنداشته‌ها*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- سیف ربیعی، محمدعلی؛ رضانی تهرانی، فهیمه و نادیا حتمی، زینت (۱۳۸۰). *همسرآزاری و عوامل مؤثر بر آن*. *نشریه دانشگاه علوم پزشکی تهران*، ۱۴(۱)، ۱۵-۱.
- شربتیان، محمدحسن؛ دانش، پروانه و طوافی، پویا (۱۳۹۶). *تحلیل جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان و رابطه آن با احساس امنیت در خانه* (مطالعه موردی زنان ۱۸-۵۴ سال شهر میانه). *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۱۶، ۷۲-۴۷.
- شکر بیگی، عالییه و مستمع، رضا (۱۳۹۳). *فراتحلیل مطالعات انجام‌شده پیرامون خشونت علیه زنان*. *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۱۵(۲)، ۱۷۷-۱۵۳.
- صدیق سزوستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۶). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)*. تهران: سمت.
- طالب پور، اکبر (۱۳۹۶). *بررسی انواع همسرآزاری در مناطق شهری و روستایی استان اردبیل*. *فصل‌نامه زن و جامعه*، ۸(۴)، ۷۴-۵۵.
- طالب پور، اکبر و کریمی فر، نرمین (۱۳۹۸). *مطالعه تطبیقی خشونت علیه زنان در مناطق کردنشین ایران و عراق*. *مطالعات روان‌شناسی اجتماعی زنان*، ۱۷(۴)، ۱۶۲-۱۳۱.
- عباس زاده، محمد؛ کوهی، کمال و احیایی، پویان (۱۳۹۶). *میزان خشونت خانگی و عوامل*

کیوان آرا، محمود (۱۳۹۴). بررسی همسرآزاری و عوامل آن در شهر اصفهان. *مجله سالمند و بهداشت*، ۶(۴)، ۴۴۸-۴۵۷.

لهسایی زاده، عبدالعلی (۱۳۷۷). *نابرابری و قشریندی اجتماعی*. شیراز: دانشگاه شیراز.

مرادی، فاطمه (۱۳۹۷). *تدوین پروتکل همسرآزاری (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مداخله در بحران، دانشگاه جامع علمی کاربردی)*.

میرزایی، رحمت؛ بخارایی، احمد و محمدی، فائزه (۱۳۹۴). نگرش زنان متجاهل نسبت به برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر همسرآزاری. *دوفصل‌نامه پژوهش‌های*

انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، ۳(۲)، ۴۳-۵۸.

Abbaszadeh, M., Kohi, K., & Ihyai, P. (2016). The amount of domestic violence and factors related to it (with emphasis on spousal abuse and spousal abuse). *Journal of Social Work Research*, 4(14), 37-64. [In Persian]

Ahmadi, H. (2003). *Social Psychology*. Shiraz: Shiraz University. [In Persian]

Chalabi, M. (2015). *Sociology of order: description and theoretical analysis of social order*. Tehran: Ney. [In Persian]

Cho, O. H., Cha, K. S., & Yoo, Y. S. (2015). Awareness and attitudes towards violence and abuse among emergency nurses. *Asian nursing research*, 9(3), 213-218. DOI: 10.1016/j.anr.2015.03.003

Ezazi, S. (2001). *Battered women*. Published by: Sally. [In Persian]

Ghiathvand, M. (2011). The four meanings of consciousness. *Mind*, 45, 147-174. [In Persian]

مرتبط با آن (با تأکید بر شوهرآزاری و زن-آزاری). *پژوهش‌نامه مددکاری اجتماعی*، ۴(۱۴)، ۳۷-۶۴.

غیاثوند، مهدی (۱۳۹۰) معانی چهارگانه آگاهی. *ذهن*، ۴۵، ۱۴۷-۱۷۴.

قاضی طباطبایی، محمود؛ محسنی تبریزی، علیرضا و مرجایی، هادی (۱۳۸۳). *طرح ملی بررسی پدیده خشونت خانگی علیه زنان*. تهران: وزارت کشور، دفتر امور اجتماعی.

کریمی، یوسف (۱۳۷۷). *روان‌شناسی اجتماعی: نظریه‌ها، مفاهیم و کاربردها*. چاپ چهارم، تهران: ارسباران.

Habibi, M. and Rezaei, A. D. (2019). *The relationship between perceived stress and social support with spousal abuse in women victims of domestic violence* (Master's thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University of Maroodasht). [In Persian]

Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., Sarstedt, M., Danks, N. P., & Ray, S. (2021). *Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) using R: A workbook* (p. 197). Springer Nature.

Haj-Yahia M. M., & Schiff, M. (2007). Definitions of and beliefs about wife abuse among undergraduate students of social work. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 51(2), 170-190.

DOI:10.1177/0306624X06291457

Hamzaei M., Suleiman; R., Yasser and Raofi, M. (2021). Sociological expla-

- nation of domestic violence in Bandar Abbas city. *Scientific journal of social order*, 13(4), 15-35. [In Persian]
- Hogan, K. (2016). *Men's experiences of female-perpetrated intimate partner violence: A qualitative exploration* (Doctoral dissertation, University of the West of England). <https://uwe-repository.worktribe.com/output/919814>
- ISNA (January 14, 2020). *The level of violence in East Azerbaijan is higher than the national average*. Retrieved from <https://www.isna.ir/news/98102418869/>. [In Persian]
- Karimi, Y. (1998). *Social psychology: theories, concepts and applications*. Fourth edition, Tehran: Arsbaran, . [In Persian]
- Keyvan Ara, M. (2014). Investigation of spousal abuse and its factors in Isfahan city. *Journal of Elderly and Health*, 6(4), 448-457. [In Persian]
- Khabar Online (May 6, 2021). *More than 80,000 women who have been subjected to domestic violence go to the forensic medicine every year*. Retrieved from <https://www.khabaronline.ir/news/1511889> [In Persian]
- Lehsaizadeh, Abdul Ali (1998). *Inequality and social stratification*, Shiraz: Shiraz University. [In Persian]
- Mirzaei, R., Bokharai, A. and Mohammadi, F. (2014). The attitude of married women towards some social factors affecting spousal abuse. *Two Quarterly Journals of Social-Policy Research on Women and Family*, 3(2), 43-58. [In Persian]
- Pasha Sharifi, H. (2008). *Principles of psychometrics and psychoanalysis*. Tehran: Rushd. [In Persian]
- Perrin, N., Marsh, M., Clough, A., Desgropes, A., Yope Phaniel, C., Abdi, A., ... & Glass, N. (2019). Social norms and beliefs about gender-based violence scale: a measure for use with gender-based violence prevention programs in low-resource and humanitarian settings. *Conflict and health*, 13, 1-12.
- Qazi Tabatabaei, M., Mohseni Tabrizi, A., & Marjaei, H. (2008). *National plan to investigate the phenomenon of domestic violence against women*. Tehran: Ministry of Interior, Office of Social Affairs. [In Persian]
- Rafipour, F. (1981). *Excavations and thoughts*. Tehran: Enteshar Company. [In Persian]
- Rezaei, M., & Abdar, S. (2017). Sexual violence in family: a qualitative study. *Women Studies*, 8(19), 35-59. [In Persian]
- Sadiq Sarvestani, R. (2007). *Social pathology (sociology of social deviations)*. Tehran: Samt. [In Persian]
- Saif Rabiei, M. A., Ramezani T., F. and Nadia Z., Z. (2010). Spouse abuse and factors affecting it. *Journal of medical University Tehran*, 4(1), 1-15. [In Persian]
- Sharbatian, M. H., Danesh, P., and Tawafi, P. (2016). Sociological analysis of domestic violence against women and its relationship with the feeling of security at home (a case study of women aged 54-18 in the middle

- city). *Strategic Researches of Security and Social Order*, 16, 47-72. [In Persian]
- Shekarbeygi, A., & Mostame, R. (2013). Meta-analysis of studies on violence against women. *Iranian Journal of Sociology*, 15(2), 153-177. [In Persian]
- Talebpour, A. (2018). Investigating wife abuse and it's affecting factors in urban and rural areas of Ardebil province. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 8(4), 55-74. [In Persian]
- Talebpour, A., & Karimifar, N. (2019). Comparative study of violence against woman in kurdish regions of Iran and Iraq. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 17(4), 131-162. doi: 10.22051/jwsps.2020.31392.2220. [In Persian]
- Tavasoli, A. & Monirifar, Sara (2012). A sociological study on the effect of social-economic status of violence against women during marital life (case study: employees and staff of Azad University of Tehran), *Journal of Family Research*, 5(4), 441-454. [In Persian]
- Tavasoli, A. and Monirifar, S. (2008). Sociological study of the effect of the socio-economic base of violent treatment of women during married life. *Family Studies*, 5(20), 441-454. [In Persian]
- World Health Organization (WHO). (2021). *Violence against women*. Retrived from https://www.who.int/health-topics/violence-against-women#tab=tab_1
- Yazici, H. G., Batmaz, M., & Okten, C. (2022). Awareness of and attitudes towards domestic violence in Turkish society. *Galician Medical Journal*, 29(3), E202234-E202234. <https://doi.org/10.21802/gmj.2022.3.4>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی